

Българскы Книжици.

ЧАСТЬ II.

1858. ІУЛІЯ.

КНИЖКА ВТОРА

КРАТКО НАЧЕРТАНИЕ

*За това, що Българско Архієпископство и църковно свещенно-
чаше нѣко не зависѣло отъ Цариградскаго Патріарха
въ стары времена а именна отъ 535 до 1767
години отъ Ар. Б-дана.
(Вижь Час. II. Книж. № 12, страница 159.)*

II

Царь Българскый, Борисъ Звеничь, 21) преимено-
ванный въ святое. Кръщеніе на Михайла, щомъ пріе-
(между 858 и 864 години) Христіанска вѣра, начина да
распространява и между подвластныи ему народъ и
да ся гыжа за да устрои въ царство свое, една само-

21) Бориса така Савелій Ростесл. го нарича въ свой Сборникъ. —

стоятели църковна Иерархія или Священноначаліе. Овий благочестивый Царь пожела да види въ тая Иерархія едного върховнаго уредача и расправача на църковны-тъ дѣла не токмо подобнаго на оныя Архіепископи, кои-то са занимавали въ овия страны Охридска Архіепископска Столинина, до това време, докѣ беха не навалили тамо Българе — Идолопоклонницы, и за кои-то Архіепископы Борисъ, безъ сомнѣніе, можеше да знае, ако не отъ стары разказы, то отъ първы свои вѣроучители Кирилла и Мееодія, но и съ титло и права Патріаршески. Зарадъ да сполучи желаемо-то Борисъ първо прати свои посланицы съ писменна просьба къ Папа Николая първаго ”), а послѣ него къ преемника неговаго

”). Consil. ed. M. DC. XLIV Resp. Nicol. Papae ad Consulta Bulgarorum. Baron. ad an. 866. Christ. Orien. T. II, pag. 99. Царств. Българ. у Будиму 1844 стр. 31. —

И тука ся прогледва нѣкоя си зависимость отъ Папа. Но не ли е естествено да просиме у други това, що сами немаме, и особенно въ случай вѣры и Църкви? Не ли нѣколцина Епископи производятъ изъ подолный духовный чинъ равнаго себѣ Епископа? Но ще пыта нѣкой: защо Борисъ просилъ е изъ Римъ? И това не е удивително. Понеже първо зашто-то Епархія Българскаго Царства, какъ-то по горѣ казахме, са были въ Округъ Папскій, друго, зашто-то Папска пропаганда поуспѣшно дѣйствовала на Болгарскаго царя послѣ обращаніе-то му въ Христіанство. Но главна, чинимися, причина е, що Римъ, докѣ не бѣхъ ся раздѣлили църкви-тъ, беше представитель на всички други църкви и предъ нихъ предпочтенъ.

Адриана втораго ¹³⁾. Но не сполучивши отъ нихъ желаніе-то си, Борисъ ся обърна за това къ Цариградска Църква, и въ 871-година испъдивши изъ България, нахотившееся тамо Римско духовенство ¹⁴⁾, прие изъ Цариградъ Архіепископа съ священный Клиръ, какво-то казва за това Константинъ Багрянородный въ жизнеописаніе на дѣда му Василя Македоница ¹⁵⁾.

Таковымъ начиномъ Борисово желаніе исполнилося, — България ся удостои да има изъ Цариградъ одного распоредача на църковны-тъ дѣла съ право независимости какъ отъ Цариградска, така и отъ Римска Църкви. Въ това можеме да ся увѣриме и изъ жизнеописаніе Святаго Климента ¹⁶⁾ Архіепископа Българскаго, що Българскій Царь Борисъ възводилъ е на Архіепископска степенъ подвластны-тъ си Епископи, но не ся споминя, да е ималъ онъ нѣкое сношеніе съ Цариградъ за това нѣщо ¹⁷⁾. Това исто подтверждава и Нилъ Доксипатрій коги говори: » Кипръ ꙗзъ България ся называтъ Архіепископѣи, понеже они са независими » а подолѣ открыто онъ казва: » она, сирѣчь, България, не подлежала е ни одному отъ повысоки Престоли, но самовластно руководила-

¹³⁾ Baron. ad an. 869 Hist. Fleuri T. XII. Lib. LI, § XLIII. pag. 437 et 438. Epist Innocent III Rom. pont. epist. gest. T. I, p. 32.

¹⁴⁾ Hist Fleuri lib. LII, §. XVI, pag. 522 et. 523.

¹⁵⁾ Memor. popul. Stritt. T. II, pag. 574. Chronic. Philippi Cyprii pag. 132.

¹⁶⁾ Овий е Свят. Климентъ Охридскій, на кого-то святи мощи ся находятъ и сега цѣлокупни въ Охридска Соборна или Патріаршеска Църква.

¹⁷⁾ Calendæ Assem. T. III, pag. 145. Гласникъ Друж. Србско словес. Свезка II. стр. 57—59.

ся и въ нея съвършавало ся рукоположеніе отъ нейзинь-тѣ си Епископи...» И никогда не была подчинена она на Константинопольска Църква »²⁸⁾). Но ако и да е ималъ Борисъ или Архіепископъ Българскій нѣкое списваніе съ Цариградски Патріархи и Царе, кое-то нигдѣ не ся спомина, то могу и може да ся почита за едно то-кмо взаимно общеніе на Църкви-тѣ, а не за непосредственно подчиненіе. Това быва и сега между Църкви-тѣ, кои-то са отдѣлни една отъ друга и политически и Священноначалнически. — Що Борисъ е приелъ изъ Цариградъ Архіепископа съ право независимости отъ Цариградскаго Патріарха, въ това доста ны увѣрява и внукъ Царя Василя Македонца Константинъ Багрянородный. Онъ, описъваючи дѣла-та и заслуги-тѣ, що е учинилъ дѣдо му заради Исусъ-Христова Църква, говори: »Василій увѣщавалъ е Българе да пріимать Архіепископа изъ Константинополь съ право да ся посвящавать Епископи внѣтрѣ въ Българія и да иматъ они Епископи-тѣ си у себе си. »²⁹⁾). Сказавши това Константинъ Багрянородный, не казва, чи овый Архіепископъ ся е далъ отъ Царя Василя и ся е приелъ отъ Бориса съ условіе, да е зависимъ отъ Константинопольски Патріарха и Царя, или да е подчиненъ Цариградской Великой Църкви, какво-то е искалъ Папа Николай първый³⁰⁾, а слѣдователно не показвали ся изъ това, що въ лице даннаго изъ Цариградъ Архіепископа Българско Архіепископство

²⁸⁾ Leo Allat. de consens. Lib. I, Cap. XXV § 4. (citat).

²⁹⁾ Memor. popul. T. II, pag. 574.

³⁰⁾ Глѣдай по горѣ 22-й цитатъ. —

было е облечено пакъ съ тая иста независимость и самостоятельность, съ кои-то Царь Юстиніанъ беше облакалъ Охридско Архіепископство надъ тия исты области, кои-то въ ово време и составляваха Царство Българско? И не ся ли проявява изъ това възобновленіе на Юстиніанови-тъ права Охридской Архіепископіи въ лицѣ Българскаго Архіепископа; кои-то права нѣколко послѣ ся показаха именно въ лицѣ Архіепископа Охридскаго, всея Болгаріи и прочихъ областей, кои-то усвои Юстиніанъ на Охридска Архіепископія? И въистина во време Бориса такова Българскій Архіепископъ былъ е Агаѳонъ, кой-то какво-то представитель на Българска Църква присутствовагъ е съ свой клиръ на Фотіевъ съборъ въ 879 — година и ся е подписалъ на мѣсто-то, гдѣ са се подписали други автокефали или независими Митрополити „). Въ това исто време Папа Іоаннъ Осьмий писалъ е Константинопольскиму Царемъ да ся не мѣшатъ въ Българія, и склонявалъ е Бориса или Михаила Царя Българскаго да ся подчини на Римскій Престоль „), а отъ Патріарха Цариградскаго Фотія искалъ е рѣшително чрезъ свои Легати (посланницы), за да ся не бръка онъ въ дѣла на Българска-та Църква, никого да не посвящава въ нея и да не праша въ Българія никаковъ Омофоръ. Но изъ тия исты папски писма видиме, що ако и изrekli Византійски-тъ Царіе да

(„) Calend. Asseman. T. III, pag. 138. — Кирилъ и Меоодій Добровскаго стр. 63. —

(„) Epist. Papae Iohannis VIII — CLXXIV, CLXXV, et CCXCVII.

е България въ Папска власть ³³⁾, обаче не ся види да ги послушалъ Михаилъ Царь Българскій, нито да ся е подчинилъ на Римскій престолъ ³⁴⁾, а Патріархъ Фотій на исканіе-то Папско соборно отговорилъ е на Папски-тъ посланници: » Мы не сме пратили въ България никаквъ Омофоръ, нито сме посвящавали тамо нѣкогоси » ³⁵⁾.

Итака, ако Царь Василій Македонецъ увѣщалъ Българе-тъ да приематъ изъ Цариградъ Архіепископа съ право да посвящава внѣтре въ Българско Царство епископи и Българе-тъ да си иматъ тѣя епископи у себе си; ако Папа Іоаннъ VIII-й искаше да има България въ свой округъ и да быде подъ негово распоряженіе и не можеше да сполучи желаніе-то, а Патріархъ Фотій предъ всичкій съборъ и предъ Папски посланници исповѣдалъ, що онъ не е простиралъ, нито простира свое вліяніе на Българска Църква: то очевидно, истинно и вѣрно е, чи Българска-та Църква приела е изъ Цариградъ първаго своего Архіепископа съ права независимости, по коя-то онъ не былъ подчиненъ ни на Цариградъ ни на Римъ.

(Продълженіе слѣдува).

(³³⁾) Eiusdem Epist. CCLI.

(³⁴⁾) Eiusdem Epist. CCLXXVII.

(³⁵⁾) Hist. Fleuri T XII, Lib. LIII, §. XIII, pag. 687.

**ВЪПРОСИ ПРЕДЛОЖЕНИ ОТЪ БЛЪГАРСКИ-ТЫ
ПОСЛАННИЦЫ РИМСКОМУ ПАПИ, НИКОЛУ I,
И НЕГОВИ ОТГОВОРИ 866 л.¹⁾**

(СЪОБЩИЛЪ I ГРУЕВЪ)

Г. А. Ф. Хылфердингъ печати въ 1856 л. у Москвѣ первъ-тъ часть отъ свои-ты *Писма за Историѣ-тъ на Сръбы-ты и Блгары-ты*; въ тѣхъ книгѣ, у коихъ-то излага повече живота на Блгары-ты и златно-то врѣмя на Блгаріѣ, намиратъ ся доста любопытны работы, кои-то говорятъ за нашѣ-тъ древность. Добрѣ бы было да ся прѣведе и печати тая книга и на Блгарскый языкъ; нѣ докѣ стане това не ще да е излишно да прѣставимъ на читатели-ты на Книжицы-ты нѣкои страници изъ тѣхъ интереснѣ книгѣ.

Борисъ откакъ утвърдилъ Христіанство-то въ Блгаріѣ отъ страхъ, види ся, да не подпадне Блгарія, по вліяніе-то на Гръцко-то духовенство, подъ зависимость отъ Цариградъ, обрѣнжлъ ся къмъ Римскый папъ, Николай I и Германскый царь Лудовика. Той знаялъ за распрѣ-тъ, коя-то вече отъ четьре годинѣ владала измежду Цариградскѣ-тъ и Римскѣ-тъ цркви, по причинѣ, че

¹⁾ Responsa ad Consulta Bulgarorum ecl. Hardouin, Acta Conciliorum, V. 353—386.

Фотій станѣлъ патріархъ. За то съ богаты поклоны Борисъ испратилъ въ Римъ посланницы за да поклонять измежду другы-ты дарове св. Петру, брониѣ (ризницѣ), у коѣ-то ся борилъ Борисъ противъ побунены-ты приврѣженцы на идолопоклонство-то.

Посланници-ти Българскы прѣдложихъ нѣколко въпроси, на кои-то папа-та за отговоръ даде подробности наставленія и испрати Борису двама Епископа Павла и Формоза.

Пытанія-та отъ Българы-ты и отговори-ти на папѣ-тѣ прѣдставляють толкова си любопытны указанія врѣху живота, нѣравы-ты и понятія-та на стары-ты Българы; и по тѣхъ весма добрѣ ся разбира и политика-та на Римскый дворъ какъ Българы-ты, на кои-то владѣтеліе-ти непрѣстанно трѣсили да бѣдѣть въ сѣязъ съ него, за то за полезно мыслимъ да упознаемъ читатели-ти съ тѣхъ. Мы, колко-то е възможно, скратихме пытанія-та и отговоры-ты, и изоставихме само тѣя членове, кои-то нѣмать никаквѣ историческѣ важность.

• На Ваши-ты пытанія (така начина папа-та да отговаря на Българы-ты) не ще да трѣбува много да отговаряе: съ помощь Божіѣ мы ви пращаме книги на Закона Божій, и опрѣдѣлили сме за вашѣ-тѣ земѣ, до славный ви Кракъ, нашъ любезный сынъ, достойны посланники, кои-то щѣть ви научать, и дали сме имъ потрѣбны-ты книги.

Пытаніе на Българы-ты. Нашій Господаръ жае да познае и да научи Христіанскый законъ, та моли да му го изложите.

Отговоръ отъ папѣ. Хубаво желаніе: нѣ за да ся изложи подробно Христіанскый законъ, потрѣбно бы было

да ся напишѣтъ безбройны книги; а пакъ сѣщина-та му състои въ вѣрѣ и добры дѣла.

П. Сгрѣшили ли сме като погубихме съ дѣтца-та имъ заедно главатары-ты на бунтовницы-ты, кои-то ся бѣхъ подвигнали у насъ противъ Христіанство-то?

О. Сгрѣшили сте, повече потова, че сте истрепали невинны-ты имъ дѣтца, и общо много люто и кораво сте работили; нъ понеже това сте направили отъ ревностъ и отъ незнаяніе, то, ако ся покаете, ще ви ся упрости.

П. Что да правимъ тыя, что оставять Христіанскый законъ?

О. Длъжность на Христіанскы-ты владѣтели е да ги наказвать.

П. Что да правимъ тыя, кои-то не прѣстають отъ да приносятъ жрътвы и да ся кланятъ на идолы-ты?

О. Трѣбува да ги съвѣтувате, нъ насила да ги не накарвате (да стоятъ христіане) и да ся не мѣшате съ тѣхъ.

П. Что да правимъ тыя, кои-то смѣхътъ въ проповѣди-ты си да прѣстѣляютъ Апостолскѣ-тъ наукъ?

О. Да бѣдѣтъ прокляти (анатема); нъ не е ваша — мірянска — работа да сѣдите такыва хора.

П. Что да чинимъ съ нечестивы-ты книги, что сме пріяли отъ Сарацины-ты нехристіате-ты и ги имаме у насъ?

О. Непрѣмѣнно изгорѣте ги.

П. Нѣкой си Евреинъ, не знаемъ каква е вѣра, Христіанска ли е или поганска (*utrum christiano an pagano*), много хора у насъ покръсти. Что да правимъ съ тѣхъ?

О. Ако е свръшено крещеніе-то въ имя на Св.

Троицѣ или Христа, тогава е право, нѣ само трѣбува да испытате Евреина и да разберете да ли е наистина христiанска вѣра.

П. Нѣкой-си Гръкъ, лъжець показа ся за попъ и покрести мнозина у насъ; нѣ като разбрахме измама-та, мы наидихме та му отрѣзохъ носа, уши-ты, бихме го и исплдихме го. Добръ ли сме направили или трѣбува да ся каемъ?

О. Вы имате ревность Божію, нѣ не по разумъ: за-что-то работа-та е да ся глѣда, не кой е кръститъ, нѣ въ чіе имя е кръститъ. Трѣбува да ся покаете.

П. Тія, что-то е кръститъ той, кръстени ли сѣ?

О. Така е, ако сѣ кръстени въ имя-то на святѣхъ и нераздѣльныхъ Троицѣхъ.

П. Женены попове трѣбува ли да дръжимъ или да ги прогонимъ?

О. Ако и да сѣ достойни за всяко прѣдумваніе,¹⁾ нѣ могатъ ся дръжа.

П. Можимъ ли си постави Патріархъ?

О. На това неможемъ ви отговори наздраво докль ся не връхътъ отъ при васъ наши-ти посланници. За пръвъ-пхъ сега имайте си Епископъ, послѣ кога ся распро-страни по васъ христiанство-то и кога ся поставять надъ отдѣльны цркви Епископи, тогава може единъ отъ тѣхъ да ся избере, ако не за патріархъ, а то поне за Архіепископъ.

¹⁾ Тука ся съгладва вече у Папѣ-та исканіе да въведе безженство на свещеници-та, нѣ оное не смѣ рѣшително да оутѣче.

П. Кой трѣбува да постави Патріарха?

О. *Меншее благословляется большимъ*: той трѣбува да ся постави отъ прѣвосвященника (pontifex) на прѣстола на св. Петра.

П. Колцина истинскы патріарха има?

О. Римскый, Александрійскый и Антиохійскый, ко-и-то сѣ отрядени отъ Апостола-ты, а на Цариградскый и на Іерусалимскый дава ся тая тѣгла само зарадъ почестъ.

П. Кой патріархъ е вторый слѣдъ Римскаго?

О. *Александрійскый*

П. Прѣзъ посты трѣбува ли всякой дѣнь да ся при-
чащаваме?

О. Молимъ Бога да бже така, нѣ пазѣте да ся не
причащавате недостойно.

П. Грыци-ти ни бранятъ да ся причащаваме безъ
поясъ; така ли е?

О. То нѣма никакво значеніе.

П. Грыци-ти ни казвать, че у тѣхъ земля ся вари
Муро па ся распраща по ~~всѣхъ~~-тѣ земли: истина
ли е това?

О. Не е.

П. Грыци-ти казвать, че было грѣхота да стоимъ въ
черковѣ безъ да си скрѣстимъ рѣцѣ; истина ли е?

О. Не е; то не значи ничто.

П. Грыци-ти ни бранятъ да влизаме въ черковѣ съ
платненѣ везкѣ (*ligatura lintei* чѣла?), ко-и-то имъ досидѣ на
главѣ; така ли е?

О. Имѣть правдѣ.

П. Кога ся служи служба Божія па оѣ расчѣе, че
непріятель напада, что да чинимъ?

О. Трѣбува да ся сврши добро-то дѣло, чтомъ ся покаже прѣва възможность.

П. Кога сме на войскѣ, въ войнишкый логоръ, не можемъ да врышимъ отрядены-ты молитвы: въ такъвъ случай что да правимъ?

О. Не, наопаки, колко-то има повече непріатели и опасности, толкова повече трѣбува да ся молите.

П. Быва ли да посвящаваме въ черковѣ прѣвы-ты плодове отъ земь-тѣ (*fruges novae et rerum primitias*)?

О. Быва.

П. Быва ли да ся работи въ сѣбботѣ или въ недѣльнѣ?

О. Въ сѣбботѣ Хрыстіани-ти работаютъ.

П. Кога ся зачюе, че трѣбува да ся иде на бой противъ непріатель, трѣбува ли да трѣгнемъ тояси-часъ, или има дни, въ кои-то не быва да ся трѣгне?

О. Въ всички дни быва, освѣнь великы праздницы, ако нѣма особенѣ нуждѣ.

П. Въ великы посты быва ли да ся ходи на бой?

О. Само въ крайнѣ нуждѣ.

П. Въ праздникъ и въ великы посты быва ли да ся осѣди чловѣкъ на смръть, ако е повиненъ за това?

О. Въ тыя дни трѣбува да ся удрѣжате отъ всички свѣтскы работы.

П. Въ великы посты быва ли да ся ходи на ловъ? — да ся играе и весели? быва ли да ставать сватбы?

О. Никакъ.

П. Грыци-ти казвать, че не быва да ся кѣпемъ въ срѣдѣ и пятокъ у бань (*balneari*): истина ли е това?

О. Не, быва да ся кѣпете.

П. Кога-то погыне нѣкой на войскѣ па поискать

роднины-ты му, бѣва ли да го прѣнесемъ и зако-
паемъ дома?

О. Бѣва.

П. Грьци-ти имѣтъ обычѣй да врачювать (бажѣтъ),
сир. тѣи турѣтъ еднѣ клечкѣ дрьвенѣ у залупенѣ книгѣ,
та ѣъ отварѣтъ; добро ли е това?

О. Не.

П. На болны-ты по насѣ врьзвать около шѣѣ-тѣ
крѣпѣ (ligaturam quamdam) за да оздравѣтъ: чини ли
тоѣ обычѣй.

О. Не чини.

П. У насѣ е останѣлъ отѣ нѣкога сѣ, прѣди да сѣ
покрѣстимъ, еднѣ камыкѣ, отѣ кой-то болни-ти зимѣтъ
по малко, па нѣкой пѣтъ и намирѣтъ лѣкѣ, а нѣкога не
намирѣтъ. Что да го сторимъ?

О. Врьѣте го.

П. Кога-то нашѣй Господарѣ, по обычѣѣ сѣ, сѣдне
да ѣде, на столнѣ на трапезѣ (in sedili ad mensam), никой
не сѣда сѣ него, па ни жена му, а мы сѣдаме по нада-
лечѣ in sellis (на сѣдла?) и ѣдемъ на одѣра. Что да
правимъ сега?

О. То не е черковна работа, нѣ не е добѣръ обычѣй.

П. Трѣбува ли да носимъ долни дрехы (femorales)
(гащѣ?)?

О. Това пытаніе не е за насѣ; нѣ вы ако щете у
всичкѣ вѣнкашны дрѣбусащѣ да сте равни сѣ христѣѣны-
ты, то ви казваме, че по нашѣй обычѣй, такѣва дрехѣ
носѣтъ мѣжѣ а не жены. А вы правѣте както щете.

П. Кой животны и птищѣ бѣва да ѣдемъ?

О. Всичкѣ.

П. Трѣбува ли на отговяваніе заранъ рано да ядемъ?

О. По нашій обычай никой не яде до 3-ій чась.

П. Мы желаемъ отъ васъ (папо) да приедемъ гражданскы законы.

О. Потрѣбны-ты за това книги мы на драго срьдце быхме ви пратили, ако бѣхте имали чловѣкъ да ви ги растъкува. А оныя книги, что-то сме прѣдали на 'наши-ти посланницы, не трѣбува да останжтъ у васъ, да не бы ги тълкувалъ нѣкой криво, или нарочно да имъ искривява разума наопачина.

П. Быва ли да ся дръжатъ по двѣ жены, а ако не быва, что да правимъ тыя, кои-то ги имать?

О. Тѣмъ трѣбува да останжтъ съ пръвж-та си жена и, притова да ся очистятъ съ покаяніе.

П. Кои поясы отъ родъ трѣбува да пазимъ при женитѣхъ-тъ?

О. По черковны-ты уставы.

П. Можемъ ли, както и отнапрѣдъ, да даваме на наши-ты съпржгы (conjugibus) въ наслѣдіе (in dotem) злато, срьбро, волове, кони и др. ?

О. Можете.

П. Какво да правимъ тыя, что ся двигать врьху владѣтеля?

О. Какво наказаніе имъ ся стое въ щете видите отъ пратены-ты вамъ законы; а отъ Господара пакъ зависи да го помилова.

П. Какъ да сѣдимъ единъ свободенъ чловѣкъ, кога утече изъ отечество-то па го уловимъ?

О. По законы-ты; нъ свободенъ, по никакъ дгъжность незадръжанъ чловѣкъ, ничто не скривява ако си остави отечество-то, както и Авраамъ.

П. По нашій обычій у насъ всякога стои стражи на границѣ-тѣ на земь-тѣ ни, па ако нѣкой робъ или свободенъ чловѣкъ прѣбѣгне прѣзъ прѣдѣлѣ-тѣ браздѣ, то стражари-ти го убивать веднага. Какво мыслите за това вы (папо)?

О. Виждте у законы-ты что трѣбува да правите въ такъвъ случай; нѣ кога-то вы до сега лесно сте убивали всякого, така сте длѣжни сега, кого-то е възможно, да милувате и да оставяте да живѣе.

П. Какъ трѣбува да сѣдимъ отцеубійцѣ?

О. По законы-ты; ако ли ся скрие такъвъ въ черковѣ, тогава сѣдѣ-тѣ препаде на мѣстный Епископъ или на священника.

П. Какъ трѣбува да сѣдимъ тогова, кой-то е убилъ роднинѣ или другара си.

О. По законы-ты.

П. Что трѣбува да правимъ неволенъ убійцѣ?

О. По Црковны-ты правила.

П. Какво да правимъ тогова, кой-то убіе или осакати нѣкого въ пѣанство?

О. Прѣпорѣчяме ви милость.

П. Какъ да сѣдимъ тогова, кой-то скопи нѣкого? кой-то увлѣче мѣжъ или женѣ? кой-то открадне овцѣ? кой-то ся улови съ чюждѣ женѣ? кой-то ся смѣси кръвь съ роднинѣ?

О. По законы-ты.

П. Что да правимъ роба, кога побѣгне отъ Господара си па самъ ся поврне пакъ?

О. Трѣбува да ся прости.

П. Что да правимъ на женѣ, коя-то помысли зло на мѣжя си, или направи или рѣче?

О. Трѣбува да ѿ прощавате, а да ѿ напуцате само кога изневѣри вѣрность-тъ брачнѣ.

П. Что да правимъ лъжливѣ-ты клеветницы?

О. Прѣпорѣчяме ви милость.

П. Какво да правимъ роба, кой-то наклевети господаря си прѣдъ царя?

О. Господъ зарѣчя да прощаваме зло-то.

П. Быва ли да ся сѣди нѣкому зарадъ смрътны грѣхове и прѣстѣпленія?

О. Быва, нѣ духовны-ты лица не быва вы да сѣдите.

П. По нашій обычай, кога-то уловятъ обирачъ или разбойникъ, па той не ще да ся исповѣда работы-ты, то сѣдія-та го бие по главѣ съ тоягъ и бode го по ребра-та съ желѣзны шишове, доклѣ ся исповѣда: какъ да правимъ сега?

О. Това не трѣбува никакъ да правите: трѣбува доброволно да си искаже.

П. У насъ имаше обычай, за каквѣ-да было клятвѣ да турятъ на срѣдѣ сабѣжъ (*sp̄tham in mediu[m] afferre*) и въ неѣж да ся клѣнѣтъ; сега въ что да ся клѣнемъ?

О. Въ Бога и Евангеліе-то.

П. Что да правимъ кога-то нѣкой кривдѣ чловѣкъ убѣгне та ся скрие въ черковѣ?

О. Не быва да го искарвате оттамъ на силѣ.

П. Съ единъ народъ, кой-то желае да живѣе съ насъ въ миръ, какъ трѣбува да направимъ и да пазимъ миръ?

О. Миръ да ся направи трѣба всякакъ, нѣ понеже това зависи отъ различни обстоятелства, кои-то трѣбува да ся знаѣтъ, то въ всякой случай трѣбува да имате прѣдъ очи добро-то на црѣквѣ-тъ.

П. Ако христіанскій народъ развали мира, кой-то е подвръзанъ съ насъ, что да правимъ тогава?

О. Трѣбува да пазите мира до колко-то ся може.

П. Быва ли да връзваме договоръ съ невѣрници-ты?

О. Христіане-ти не трѣбува да заключавать договори съ невѣрници и да имать съ тѣхъ пріятелство: миръ и пріятелство съ тѣхъ само тогава е дозволено, кога-то съ това ся мѣри да ся изведжъ на истинжъ.

П. Что да правимъ тыя, кои-то прѣди боя побѣгнжъ, и тыя, кои-то не слушать кога имъ ся заповѣда да иджъ на бой?

О. Въ всякой случай трѣбува да ся умягчява строгостъ-тъ на закона, ако не е възможно да сѣ помилвать.

П. У насъ има обычай Господаръ-тъ да праща прѣди да ся подкачи бой чловѣкъ вѣренъ и благоразуменъ за да прѣгляда оружіе-то, кони-ты и все, что е потрѣбно за бой, па у кого-то ся случи да не е това всичко въ добъръ рядъ, то го наказвать; а сега какъ да правимъ?

О. Нашій съвѣтъ е да ся обръщате отъ тѣлесный бой на духовный, па както напрѣдъ что сте прѣглядвали оружіе-то противъ видимы-ты непріатели, така сега да прѣглядвате оружіе-то духовно (добры-ты дѣла) противъ невидимы-ты непріатели.

П. Напрѣдъ мы глядахме да начнемъ бой въ извѣстны дни и часове (*dies et horas observare*) баяхме (*incantationes*), правяхме игры, пѣсни и различни налучванія (*popula auguria*); а сега какъ да правимъ?

О. Привыквайте имя-то Божіе, ходѣте въ черковжъ, исповѣдайте ся и причащавайте ся; отваряйте тъмницы, расковавайте оковы, освобождавайте робы, особенно сла-

бы-ты и изнемощѣлы-ты, и отдѣляйте на сиромыхъ.

П. До сега мы кога идяхме на бой носяхме конскѣ опашкѣ като прѣпорецъ. Сега какъвъ прѣпорецъ да носимъ?

О. Какво друго ако не Кръсть?

П. Най-сѣтнѣ молимъ васъ (папо) да дадете намъ, както и на други-ты народы правѣ и чистѣ вѣрѣ христѣанскѣ, безъ пятно и леке (*sine macula et ruga*) зачто-то у нашѣхъ земѣхъ сѣ надошли отъ различни страгы много проповѣдници, като: изъ Грьціѣ, Арменіѣ и отъ други мѣста (*Graeci Armeni et ex caeteris locis*) па ны учать различно; да слушаеме ли тѣхны-ты различни прѣказванія, или что да правимъ?

О. Нашя-та сила отъ само-себе не слаба за тсва; наша-та сила е у Бога: Святыѣ Петъръ, кой-то живѣе и прѣсѣдава на тоя прѣстолѣ, дава на тыя, кои-то трѣсятъ истиннѣ-тѣ вѣрѣ, и Римска-та цръква, основана отъ оногова, на кого-то исповѣдъ-та е отъ Бога узаконена, была е всякога чиста и безъ леке: и ето за да ви вдѣхнемъ, чрѣзъ Божіѣхъ благодать, 'такъже вѣрѣ, ако и да сѣ тайны-ты ѣ непостижимы никому, мы ви прашаеме наше писмо, посланницы и различни книги. И доклѣ дрьво-то не вкорави жлы-ты си мы нещемъ прѣстанемъ отъ да го поливаме и васъ щемъ поимъ съ мяко доклѣ не узрѣете до съврѣшенство. А колко-то за оныя, что сѣ дошли у васъ отъ различни страны, Богъ ще помогне на наши-ты посланницы да ви научають что да правите съ тѣхъ; нѣ и тѣи, както сега, така и послѣ въ случай кога не разумѣють нѣчто и особено за личны работы (*in rebus dubiis et negotiis majoribus*) длѣжни сѣ всякога по

обычай да ся обръщатъ къмъ Апостолскѣ-тѣ столицѣ на всичкѣ-тѣ цркви.

• Ето какъ ны е научилъ Богъ (така свръши папа писмо-то си до Българь-ты) да отговоримъ на ваши-ты питанія: мы сме написали не колко-то можемъ, нъ колко-то мыслимъ за потрѣбно. А кога по Божіѣ милость, вы приемете отъ насъ Епископа, той ще вы научи на всичко, колко за неговѣ-тѣ службѣ, а пакъ и той ако не знае нѣчто, то ще му ся покаже отъ Апостолскѣ-тѣ столицѣ. А Богъ, кой-то явилъ у васъ дѣло за избавленіе, да го свръши и да го утвърди до конецъ. Аминъ. •

ТУРСКИ ПРИКАЗКИ.

2.

Живѣлъ на свѣтъ-тъ єдинъ добръ царь, и ималъ три сына. Наблизило врѣмя да умре, той выкнѣлъ сынове-ти си : На єди коє мѣсто въ палать-тъ, казалъ имъ той, зарилъ съмъ єднѣ котинѣ съ безцѣнни камѣни. Кога умрѣ ископайте ги и ги подѣлите помежду си. Три дена болѣдувалъ още царь-тъ, а на четвъртый-тъ далъ Богу душѣ. Кога го закопали єдинъ отъ братиѣ-та отишелъ та отровилъ котинѣ-тѣ и ѣд потаилъ. Подирь, споредъ башинѣ-тѣ си заповѣдъ отишли и тропца-та да трѣсѣтъ иманіе-то и не го намѣрили. За това тѣ ся скарали по между си и най напokonъ отишли да ся сѣдѣтъ при Кадый-тъ. Като му приказахъ защо ся дошли, той имъ отговори: напрѣдъ ще ви прикажѣ єднѣ приказкѣ а подирь ще ви разсѣдѣ. Слущаѣмы отговорили му тѣ и той поченѣлъ да имъ приказва:

Въ старо врѣмя єдинъ момакъ бѣ залибилъ єднѣ момѣ, коѣ-то бѣ принудена да ся омѣжи за друго, кого-то тя не обычѣла. Либе, драго либе, говори ѣ любовникъ-тъ що ще чинѣ азъ, кога тя вземе другий. Не дѣй ся наскрѣбѣва отговоря му мома-та азъ подирь вѣн

чило-то ще дойдѣ при тебе вричамъ ти ся, чи прѣди тебе никой не ще тури рѣкъ на мене.» — Вѣнча ся тя, дойде и нощъ-та свадба-та ся растуры и младоженецъ-ти останяхъ сами. Тогы тя приказа на мъжъ си че ю либила другыго и че му ся ю вrekла да иде при нѣго: и мъжъ-тъ ѣ ѣ пуснахъ. Станъла мома-та посредь нощъ за да иде при любовникъ-тъ си. Срѣща ѣ на пѣть-тъ хайдутинъ. Види той че тя ю примѣнена и накычена съ жльтици и съ бисеръ, распалихъ ся хайдутскы-ти му очи и той ся напусти на нѣю като влѣкъ.

«Кою си ты? пыта ѣ той. Приказа му тя всичко и отъ кѣдѣ иде и на кѣдѣ отхожда. Почюди ся хайдутинъ-тъ и каза видися дошло ю врѣмя за великодушнѣ, врьви си, хубавицо въ пѣть-тъ, азъ нѣма и съ прѣстъ да тя бутнѣ само, ако рачишь, ще тѣ заведѣ до място-то, и ѣ заведе до врата-та и ѣ каза » сега ще тя почыкамъ тукъ догдѣ излѣзешъ.»

Влѣзе тя при любовника си, и като ся видяхъ, тя му каза «азъ си удрѣяхъ думъ-тъ.» — Мъжъ-тъ ти ю много великодушнѣ ако тя ю пуснахъ при мене, и азъ бѣхъ сторилъ злѣ ако ся быхъ ползовалъ отъ нѣгово-то великодушнѣ — иди при мъжъ си. Станъ мома-та да си иде, хайдутинъ-тъ пакъ ѣ заведе до мъжеви-ти ѣ врата.

Чюхте ли, царчета, каза кадий-тъ привазкъ-тъ що ви приказахъ кажете ми сега кой отъ троица-та ю былъ най великодушнѣ? любовникъ-тъ ли мъжъ-тъ ли или хайдутинъ-тъ? мъжъ-тъ, каза юдинъ отъ тѣхъ, любовникъ-тъ, каза другый, хайдутинъ-тъ извика третий-тъ. Ако говоришь отъ все срьдце, то ты си отмѣнхъ ко-тиѣ-тъ съ иманѣ-то не ся опирай, нѣ дай ѣ тука за-

що-то всѣкъ чловѣкъ свое-то забранѣ; кой-то либе, забраня любовникъ-тъ, добъръ чловѣкъ забраня добрый-тъ, а хайдутинъ — хайдутинъ-тъ. • И така царче-то врънѣ иманіе-то и останѣ много посрамено.

3.

Нѣкогы царувалъ въ Египетъ единъ царь, кой-то ималъ два сына. Размыслилъ ся той видѣнѣжъ за той-зи лъжовенъ свѣтъ, видѣлъ че честь-та не различа ни царь ни говедарь, ни болѣринъ и голѣмецъ ни божякъ и просякъ. Той за всѣкъ случай даде єдного отъ сынове-ти си на майстора да го учи да шие. Не є злѣ, каза той за всѣкъ чловѣкъ да знає нѣкой занаятъ, има си 'дума че єдно зрно учение є по добро отъ сто кошеве иманіе. Подиръ малко врѣмя царче-то ся изучи толкосъ добръ, гдѣто въ цѣлъ градъ нѣмаше вторый шевачъ като нєго. Скоро и баща му умрѣ. Царство-то приє по голѣмый-тъ му сынъ, а шевачъ-тъ трѣбваше да бѣга за да спасе главѣ-тъ си. Той отиде съ поклонници-ти въ Меккѣ, кога бѣ отишелъ да си връши молитвѣ-тъ за єдно съ другы-ти поклонници, нѣщо спѣнѣ кракъ-тъ му, той поглѣднѣ и видѣ на зѣмѣ-тъ кеснѣ. Той ѣ взе и ѣ затѣкнѣ за поясъ-тъ си. И пакъ обыколи на около. Подиръ малко врѣмя той видѣ че єдинъ ходѣа си бие грѣди-те съ камѣни и выка унося свѣтъ-тъ: вай, вай, вай! Всичко, що съмъ испичелъ въ животъ-тъ си, загубихъ го. Добри мусулмане, ако сте намѣрили кеснѣ-тъ ми врънѣте ми ѣ, полвинѣ-тъ що има вѣтрѣ давамъ на оногъ кой-то ѣ намѣри! • Домигъ му на царче-то като видѣ какъ ся бѣхте горкый-тъ ходѣа, той разбра

че кесия-та ъ ходжева и си помисли: » и баща ми ъ имахъ голѣмо иманіе, нѣ що добыхъ азъ отъ нѣго? и отъ това нѣма да ся убогатыхъ подобрь да ъ върнѣ на ходжѣ-тѣ и да му изсушихъ слѣзи-ти! » помисли си, върнѣ ся и казва на ходжѣ-тѣ неплачи, ходжо, азъ съмъ на-мѣрилъ кесіѣ-тѣ ти; тѣ ъ у мене. Като чю ходжа-та то-ва, напусти ся на нѣго удовиго: гдѣ ъ гдѣ ъ тѣ? пыта той. Пусти мя, отговори царче-то небой ся не ще ся загуби тѣ ъ у меня въ поясъ-тѣ. » Тогы ходжѣ-та заведе царче-то въ чадъръ-тѣ си. Измѣкнѣ царче-то кесіѣ-тѣ и ъ подаде на ходжѣ-тѣ. Той малко оста да полудѣе отъ радость, улови ъ, цѣлова ъ, милова ъ, подирѣ откъснѣ печать-тѣ изсыпа всичко що бѣше въ-трѣ и злато и безцѣнни камѣни. Раздѣли гы ходжѣ-та на две полвини, и єдноѣ-тѣ полвинѣ пакъ раздѣли на два купчета. Ето, младо юначе, каза той, ако желаєшь да вземєшь єдно купче давамъ ти го отъ драго сръдце, ты можєшь да вземєшь и двѣ-ти, само за єдно-то ми ъ мило! — » Дай ми по добрь єдно само отъ драго сръдце » отговори царче-то. Ходжѣ-та взе тогы єдно-то купче и го раздѣли пакъ на двѣ полвини, и пакъ говори: » азъ ти давамъ отъ чисто сръдце само полвинѣ купче, вземашь ли го? Царче-то и на това ся съгласи. Тогы ходжѣ-та му каза пакъ: чювай младо юначе не ще ли бѣде по добрь да оставишь това купче, а азъ да ся помољъ за тебе, помисли царче-то: много бѣше богатство и у баща ми, а що ми останѣ, така и отъ това не ще придобьѣ нищо! помисли и каза на ходжѣ-тѣ « Добрь ходжо, помоли ся за честь-тѣ ми, а азъ ти оставямъ всичко. » Ходжа-та станѣ и заведе царче-то и му казва: До гдѣ азъ четѣ

молитвѣ, ты повтаряй аминь; и поченѣ да шенне нѣщо а царче-то все повтаряше: *аминь*. Иди си сега съ Богомъ, каза му ходжия-та, азъ ся вече помолихъ; и царче-то си отиде, пакъ помысли на кѣдѣ да идѣ азъ сега? да идѣ въ Египетъ? тамъ братъ ми ще мя затриє; по добръ ꙗ да идѣ съ ходжия-тъ въ Багдадъ и като размысли така врьнѣ ся пакъ при ходжия-тъ и му казва. « Имамъ желаниє да идѣ въ Багдадъ, Ходжо вземашъ ли мя съ себе си. Въ пѣтъ-тъ ще ти глѣдамъ камии-ти. Ходжия-та ся съгласи и царче-то като слуга отиде въ Багдадъ, слѣдъ нѣколко дена говори царче-то на Ходжия-тъ « азъ съмъ шевачъ, нѣмашъ ли нѣкой богать приѣтель да му работѣ. Ходжия-та пмалъ нѣкой приѣтель шевачъ заведе царче-то при нѣго. Шевачъ-тъ скроиъ ꙗднѣ дрехѣ и ꙗ далъ нѣму да ꙗ опиє. Той ꙗ свършилъ до вечеръ-тъ, и ꙗ занесе на Господаръ-тъ си. Кога ꙗ разглѣда той видѣ такъвъ шевъ, какъвъ-то то не бѣ виждагъ отъ какъ ся ꙗ родиъ, и поченѣ да хвали и царче-то и учителя му. И други-ты багдадскы майсторы, кога видѣхъ работѣ-тъ не можихъ да ꙗ ся наглѣдѣтъ. Работа-та, каза Господаръ-тъ му, ꙗ тврьдѣ добра, стойти ся за нѣѣ дванайсятъ жльтици, и ꙗ сложи отъ прѣдѣ му. Отъ тогы той всѣкъй день шинаше по ꙗднѣ дрехѣ и вземаше по толкъсь жльтици, и скоро ся обогати, купи си всичко що му бѣ потрѣбно. — Въ това врьмя ходжия-та ся сбута съ женѣ си и ꙗ напусти въ третій пѣтъ. Скоро ся раская и поиска пакъ да ꙗ вземе, нѣ кадий-тъ му каза, че законъ-тъ не допуѣа освѣнѣ, ако бы ты да вземе другыго, и той да ꙗ напусти, тогы може ꙗ взе пакъ ходжия-та. Помысли ходжия-та що

да стори и намысли да ѝ даде на царче-то ». Той ѝ чужеземецъ мыслаше ходжѣ-та, утрѣ ще ся напусти, и азъ пакъ могъ да ѝ земъ. » Отиде при царче-то даде му приѣ, доведе надвечеръ и женъ си и гы остави въ тъмнѣ стаѣ и си отиде. Жена-та поиска да донесътъ свѣщъ за да види мъжъ си, и токо що го погледнѣ залиби го, зашто-то той бѣ отъ царско колѣно и много хубавецъ и той като ѝ видѣ залиби ѝ и поченъхъ да ся миловътъ. Подпръ тя взе свѣщъ-тѣ и го заведе въ скривалище-то. Той видѣ тамъ въ єдинъ кѣтъ натрупано злато, въ другъ, сребро въ третий безцѣнни камъни. Видишь ли говори му тя, всичко това богатство ѝ мое азъ му го донесохъ, ако не мя напустишь, а мя вземешъ за законнѣ женъ, всичко това ще бѣде твоє. Никой не може тя присли да мя напустишь, нѣ глѣдай, утрѣ кога дойде ходжѣ-та цѣлувай му рѣкъ, а кога тя повыка да идешъ при кадий-тѣ, ты му кажи че въ вашѣ-тѣ земѣ нѣма нищо по лошо отъ да напусти чловѣкъ женъ си. « Царче-то ся зарадова, като чю тѣѣ речъ и на всичко ся съгласи. Это на сутрѣ дохожда ходжѣ-та, потропа на врата-та. изгѣзе на срѣща му младый-тѣ юнакъ цѣлува му рѣкъ. Айде казва му ходжѣ-та да идемъ при Кадий-тѣ. » — Защо да идъ при кадий-тѣ? пыта го царче-то. — да напустимъ женъ си, отговори му ходжѣ-та. » Какъ бѣва такво нѣщо! извика царче-то, та имали нѣщо по лошо отъ таквѣ работѣ. — Какви сѣ тыѣ думи, поченъ да выка ходжѣ-та, ты ще мя погубишь » нѣ колко той ни выка ни крѣща все напусто. Най напоконъ той отиде самъ си при кадий-тѣ и му приказа всичко. По законъ-тѣ тя ѝ негова жена, никой не може го насилъ да ѝ напусти, отговори Кадий-тѣ. Растѣжи ся горкый-тѣ « ходжѣ зашто-то много

обыташе женѣ си и отъ жалость ся разболѣ дорѣ до смръть. Прѣди да умре повыка царче-то и му каза: знаешъ ли какъѣ молитвъ азъ четохъ при Каабе? Незнаѣ, отговори царче-то — колко не ся мѣчихъ до прочетѣ другѣ, не можихъ. На языкъ-тъ ми бѣше все таѣ: Господи Боже мой: Всичко-то ми иманіе и всичко що владѣѣ азъ нека го вземе това момче. Ето и ся исплѣни молитва-та ми имахъ: и еѣ и нѣѣ ты взе. Нека всички що сѣ на около ми бѣдѣтъ свидѣтели, че ти оставямъ всичко наслѣдство и всичко-то си иманіе. Той помоли ся на всички-ти свидѣтели да потвърдѣтъ слова-та му и подирь три дена прѣдаде Богу душыѣ а царче-то прибра иманіе-то му и си живѣѣше мирно.—

4.

Въ старо врѣмя имало на свѣтъ-тъ единъ царь, той ималъ единъ говедарь много вѣренъ чловѣкъ. Всѣ-гды день слушаше царь-тъ за неговѣ-тъ вѣрность и за това направи го главный конюхъ. Тогы ся ѣвихъ завистници, кон-то искахъ да му повредѣтъ. Много пѣти тѣ испытовахъ да го вовлекѣтъ въ нѣкоѣ зло дѣло, нѣ не имъ ся удаде. Царскый-тъ везирь въ онова врѣмя имаше дѣщерѣѣ, момъ много хытрѣ и много хубавѣ. Тя вѣднѣѣ ся похвали, че може да накара конюхъ-тъ да излѣѣе прѣдъ царь-тъ. Станѣ тя прѣзъ ношь-тъѣ, разбуди и нѣколко слугы, облѣче ся, примѣни ся, наку-ти ся и отиде при конюхъ-тъѣ, като видѣ че той си ѣ у дома си влѣзе и му ся поклони. Глѣда ѣ той, види прѣдъ себе си такавѣ хубость, какъ-то не бѣ виждалъ въ животъ-тъ си. Потрепера му душы-та, той скочи и

погани хубавицѣ-тъ да сѣдне при нѣго. Ты го изгѣда съ хубави-ти си очи и той горкый-тъ изгорѣ отъ той-зи погѣдѣ, слюнкы-ти му потекохъ отъ удовольствіе, като видѣ мома-та че му ѣ драго, ты му каза: иска ми ся конско мясо, заповѣдай да заколѣтъ нѣкой отъ царевити коніе, само да ѣ по тлѣстичекъ, та да вечерамы наѣдно. — »Азъ ся боѣхъ отъ царь-тъ, отговори ѣ той — » Защо ся боишь, рече му ты, кога царь-тъ попыта кѣдѣ ѣ конь-тъ ми, кажи му че ся бѣ разболѣлъ и ты бѣ принуденъ да го заколишь. Ты знаѣшь че царь-тъ всичко, що му кажешь ты вѣрва. Ты го пригрѣхъ цъ потѣхъ да му ся моли, гдѣ-то той не може да устои и заповѣда да заколѣтъ единъ конь. » Ако, колѣтъ, » каза пакъ мома-та, то речи да заколѣтъ, знаѣшь ли, враный-тъ конь. » Боже! извыка конюхъ-тъ, може това да бѣде, той ѣ най драгъ на царь-тъ отъ всичкы-ти коніе! » сбѣси ся мома-та на шиѣ-тъ му и му ся моли да заколи враный-тъ конь, ако искашь да бѣдѣ твоѣ до край, а кога попыта царь-тъ за нѣго, кажи му не знаѣхъ що му ся случи тѣхъ ношъ паднѣхъ и издѣхнѣхъ. Конюхъ-тъ ся бѣше вече изумилъ и душиѣ-тъ да бы поискала и душиѣ бы далъ. Нѣмаше що да чини, заповѣда да доведѣтъ враный-тъ конь и го закла прѣдъ очн-ти ѣ; ты поиска да ѣ опежѣтъ бубрекъ-тъ, изгѣде го и си отиде.

Зора ся зазори и конюхъ-тъ сѣди умысленъ и си мысли: сега царь-тъ ще поиска да му доведѣтъ конь-тъ за да иде на ловъ, що ще му ся отговорѣхъ азъ? да изгѣхъ? не бѣва! да му кажѣхъ истинѣ-тъ, що ще ми отговори той? кога чѣе такѣхъ истинѣ? Нѣмаше и съ кого да ся попрѣпѣта той; за това влѣзе въ юдѣхъ станѣ,

извади юдинъ кожухъ и го исправи въ кѣтъ-тъ и си дума, нека той-зи кожухъ да прѣдставя царь-тъ. Да опытамъ да ся разговоря съ него « той излѣзе и подиръ пакъ влѣзе и мисляше че види прѣдъ себе си царь-тъ, поклони му ся на кожухъ-тъ, и подиръ пакъ ся обрънахъ и ся поклони отъ царевъ странѣ, и самъ на себе си извика: Ей иди заповѣдай да ми приготвятъ враный-тъ конь, че ще идѣ днесъ на ловъ. » Подиръ отговаря за себе си « тѣхъ нощъ, царю, конь-тъ не ѣде нищо, отвори му ся рана и той паднахъ да издѣхнахъ. Неможихъ да му помогнахъ съ нищо. Подиръ пакъ си отговаря що си баюшь ты? вчера конь-тъ бѣше здравъ а днесъ паднахъ и издѣхнахъ! И защо да не издѣхне другый конь, а враный-тъ. Кажн по добръ че си го уморилъ! Уловѣте го и го обѣсѣте. » Не му дойде по срьдце така речъ! » Нѣ, помисли си той, по добръ да кажа истинж-тъ. Да опытамъ още виднахъ, и пакъ излѣзе и влѣзе и ся поклони като на прѣдъ и поченъ пакъ да разговаря самъ съ себе си.

» Ей иди зарѣчай да ми доведатъ враный-тъ конь, ще идѣ днесъ да ся порасходнахъ.

» Царю, прѣзъ тѣхъ нощъ ми ся приключе несчастье сѣдѣ азъ въ кѣщи, и виждамъ извиднахъ влазя при мене една примѣнена мома, таква хубавица гдѣ-то и ясна-та мѣсячина бѣ ся засрамила да поглѣднеше въ лице-то ѣ. Влѣзе и сѣднѣ, сѣднѣ и ми овиснахъ на шия-тъ, и ми ся моли да ѣ дамъ мясо отъ твой-тъ враный конь. Истинжъ ти казвамъ, царю, не враный-тъ конь, душнѣ-тъ ми да бѣ поискала и душнѣ ѣ бѣхъ дагъ. Захлахъ азъ враный-тъ конь. Ето главж-тъ ми заповѣдай да ѣ отсѣждѣтъ. »

Таа речь му ся посочи по прилична, и той си отговаря » Ты истинѣ казвашь, ако быхъ и азъ былъ на твою-то мѣсто, и азъ быхъ си далъ душижъ-тѣ, не само царскый-тъ конь; а защо-то ми каза истинѣ-тѣ; ето ти бенишь! догдѣ той сврши мысль-тѣ си дохождѣть да го выжѣть прицарь-тъ. Огиде той, излѣзе прѣдъ царь-тъ. Айде, каза му царь-тъ, нека ми прѣготвижѣть враный-тъ конь, ще идѣ днесъ на ловъ. » Царю, отговори конюхъ-тъ ни живъ ни мрѣтъвъ, прѣзъ тѣхъ ноцъ ми ся случи голѣмо несчастиѣ. — » Какво несчастиѣ? кажи ! — » Ето какво, царю ! Нощесъ сѣдахъ азъ у дома, изведижъ влѣзе при мене хубавица таква, гдѣ-то и мѣсячина-та бы ся зачрѣвила при нейнѣ-тѣ хубость. Влѣзе и сѣднѣ, и мя пригрѣнѣ и ми ся моли да ѣ дамъ мясо и бубрекъ-тъ отъ твой-тъ конь. Искамъ казва. Азъ и такъ и сякъ, ще ти заколѣмъ другой конь, нѣ, искамъ враный-тъ, враный-тъ, выка ѣ ми ся обѣси на шинѣ-тѣ. И душижъ ѣ давахъ ако поискаше не само конь. Ето азъ станѣхъ и рекохъ да го заколѣмъ, тѣ поиска да опежѣтъ бубрекъ-тъ му изведе го и си отиде. Ето, Царю, що ми дошло на главѣ-тѣ, заповѣдай да мя посѣжѣтъ. » Това чистосрѣдечнѣ ся поревнѣ на царь-тъ, и азъ ако бѣхъ на твою-то мѣсто, « каза царь-тъ, и азъ не само конь-тъ и душижъ-тѣ си бѣхъ далъ. А защо-то ты не мя излѣга а каза истинѣ-тѣ давамъ ти конюхъ. Подирь Царь-тъ заповѣда да издирѣтъ коѣ ѣ была онаѣ мома, и кога научи, че тѣ была Везирска дѣщерѣ, той жени конюхъ-тъ си за неѣ. И така той не само не бѣ глобенъ, нѣ още ѣ награденъ за истинѣ-тѣ, и лице-то му останѣ чисто предъ царь-тъ, и скоро ся вѣзависи и станѣ Везирь.

5.

Единъ ходжа въ Индійско-то Царство ималъ женѣ хубавицѣ, а жена му имала младъ любовникъ. Ходжа-та си купилъ папагалъ, кой-то и говорилъ пѣялъ много добръ. Ходжа-та много ся радовалъ кога го чювалъ че крѣщи. Вједнѣжъ той отишелъ по работѣ-тѣ си и прѣзъ нощъ-тѣ не ся врънѣлъ. Жена му извједнѣжъ извѣсти любовника си, кой-то дойде при нѣкъ и поченѣхъ да ся веселятъ. Папагалъ-тѣ видѣ всичко какъ ся миловахъ цѣловахъ. На съвнованіе любовникъ-тѣ си отиде дохожда си ходжа-та. Като го видѣ папагалъ-тѣ поченѣ да выка: знаешъ ли, ходжо, прѣзъ тѣхъ нощъ жена-ти съ любовника си ся веселихъ, ѣдохъ, пихъ, цѣловахъ ся, миловахъ ся до съвнуваніе а узарана юнакъ-тѣ си отиде. Като чю тыѣ думи отъ папагалъ-тѣ ходжа-та попыта женѣ си: Ей, жено, какъвъ юнакъ ѣ дохождалъ при тебе? Юнакъ? отговори му ты сърдито, какви сѣ тыѣ думи отъ тебе. Заръ ти повѣрва думи-ти на птицѣ-тѣ? Папагалъ-тѣ ѣ глупава птица плѣще си ни на дѣжъ ни на вѣтръ, лѣже колко-то може и ты издигнѣ такъвъ выкъ и крѣсскъ, гдѣ-то Ходжа-та си помысли може папагалъ-тѣ и да лѣже. И вторый пѣтъ той пакъ излѣзе по работѣ-тѣ си и жена му пакъ повыка любовника си. Кога дойде той, ты му приказа какъ гы ѣ прѣдалъ папагалъ-тѣ, » Той пакъ ще ни прѣдаде, » що да чинимъ кази любовникъ-тѣ. Почякай отговори ты, и повыка служянкы-ти си и имъ заповѣда да донесѣть водѣ, рѣще-то, грѣне и ѣднѣ кожѣ. Кога донесохъ всичко това, ты рече да покрѣятъ кафесъ-тѣ съ кожѣ-та и да у-

дръжтъ съ нѣщо по нѣежъ, като че гръми а подирь да пръскажтъ съ рѣшето-то водаж като че вали дъжъ а въ гръне-то запаали огънь и съ нѣго да свѣткжтъ прѣдъ птицаж-тжъ, като че свѣтка свѣткавица. Ступанка-та ся весели съ любовника си до зарань-тжъ, а кога той си отиде и дойде ходжя-та, папагалъ-тъ поченж да му приказва че ступанка-та пакъ ся веселила съ любовника си, че гръмѣлъ гръмежъ, валилъ дъжъ, свѣткала свѣткавица. Като чю това жена-та казва на мъжя си видишь ли какъ лъже папагалъ-тъ. Таъж ноцъ нити дъжъ вали, нити гръмежъ гръмѣ, нити свѣткавица свѣтка! Ходжя-та ся увѣри че папагалъ-тъ му лъже, и съ тжъж хитрость ся избави отъ папагалъ-тъ и всѣкий пѣтъ кога ходжя-та излазѣше изъ къщи, ты прашаше за любовника си и ся веселяше съ нѣго. А папагалъ-тъ ако и да приказваше, нъ вече не му хващахъ вѣржъ, и жена му укоряваше ходжя-та и му думаше » отръни мя ты мене, кога повѣрва думи-ти на глупавый-тъ папагалъ.

Это съ какви приказки забавяхъ царь-тъ до гдѣ заминяхъ четьрсятъ дена. Като настѣпи четьрсятъ и пръвый день царь-тъ сѣднѣ на сѣдалище-то си и прати за Желатинъ-тъ, заповѣда да доведжтъ и царче-то, и да уловжтъ везпри-ти да гы испѣдѣтъ, най напокопъ заповѣда и на желатинъ-тъ да не губи врѣмя. Той врѣза очи-ти на царче-то улови ножъ-тъ и попыта царь-тъ: заповѣдашь ли Царю? подирь забиколи два пѣти и пакъ попыта има ли заповѣдъ, царю? Само помни че вѣднѣжъ отсѣчена глава вече не може да зарасте, а расказаниѣ не въ врѣмя нищо не помага. Той ѣ твой

сынъ, Царю, глѣдай добрѣ! Заповѣдашь ли да го поствѣ-
кж? Царь-тъ нѣма още врѣмя да продума кога поченж-
хж да выкжтъ. Это иде учитель-тъ на Царче-то. У-
ловеге го дръжте го извыка царь-тъ и войници-ти уло-
вихж учитель-тъ и го доведохж предъ царь-тъ. Като гови-
дѣ Царь-тъ разгнѣва ся и заповѣда да го затряжтъ; Нъ
учитель-тъ каза: защо ся гнѣвишь, Царю! Ако искашъ
да говори царче-то, нека го доведжтъ, то ще говори.—
Зарь ты му заржж да мжти попыта го царь-тъ? Азъ.—
Защо? попыта царь-тъ. Царю, отговори учитель-тъ, ако
бы продумалъ той еднж думж той бы загынжлъ сынъ ти.
Сега нѣма вече страхъ, заповѣдай да го доведжтъ, той
ще говори; заповѣда царь-тъ да доведжтъ сына му: раз-
връзахж му очи-ти и го заведохж при баща му: говори,
царче, говори, сега нѣма вече страхъ, ты можешъ да
говоришь, каза му учитель-тъ. Слава тебѣ Господи, прѣ-
милостивый и прѣмилосръдный, поченж царче-то, подирь
ся обрнж къмъ баща си и му казва: Тейко, ето глава-
та ми, ето и ножъ-тъ ще кажж истинж-тъ не ще излжжж.
Кога ми забрани учитель-тъ да говорж, азъ отидохъ
при царицж-тъ — мащихж ми. Ты заповѣда на слугы-ти
да излѣжтъ подирь пристѣпи до мене прѣгржнж мя и мя
попыта защо съмъ ся умыслилъ; ако искашь, каже, има-
нѣ азъ могж ти да, ако искашь царство и царство-ти да-
вамъ. Въ царевж-тъ хазнж има всѣкакви бурени, отъ
кои-то чловѣкъ може да уире подирь единъ мѣсяцъ а
отъ другы и подирь два ако искашь азъ ще дамъ на
баща-ти и никой неще да знае отъ що я умрѣлъ, раз-
болѣлъ ся ще рекжтъ и уирѣлъ и прѣстогъ-тъ ще ос-
тане тебе. Заклѣни ся само, че ще мя земешъ за женж,

и ще завршыя всичко. Нъ кога видѣ, че азъ нищо не ъ отговарямъ; защо мълчишь, попыта мя тѣа и мя пригрѣнъ и искаше да мя цѣлуне, азъ въ това врѣмя ся ѣдосахъ и замахнхъ ся, та ѣ ударихъ въ уста-та и гы разкрѣвавихъ, тогы тѣа ся разлюти и ми извика: ахъ ты лошо момче, азъ искамъ да ты въскачъ на прѣстолъ-тъ, да ти дамъ царство, а ты така ми отплащашъ. Потрай, азъ ще кажъ на баща-ти, той ще ся расправы съ тебе! Сकोчи, разрошыви си главъ-тъ размаца ся съ кръвъ-тъ отъ уста-та и сѣднъ, азъ станхъ и си отидохъ. » И така като исказа той отъ край до край всичко какъ ѣ было, прибави, сега, тейко, въ твоѣ волю ѣ да мя затриєшь ако щешъ, или да мя простишь.

Като чю той-зи расказъ царъ-тъ си прихапа прѣстъ-тъ и много ся почуди. Почюднхъ ся и беевы-ты, кои-то ся намѣрихъ тамъ, и като разумяхъ речъ-тъ на царче-то, казахъ: той истинно говори, жени-ти сѣ вредни за такви нѣща. » Тука дойдохъ и двѣ три отъ царицини-ти служянки, и всички-ти въ ѣднѣ гласъ казахъ че чюли той-зи разговоръ, и че царче-то истинно говори. Раскаѣ ся тогы царъ-тъ и проси прощъ у сына си, цѣлова го и въ двѣ-ти очи, помшова го и го гуди да сѣдне при нѣго. Пратихъ подиръ да обадытъ и на везири-ти, и тѣ пакъ ся ѣвихъ предъ царъ-тъ, той имъ иска прощъ и гы дари съ кожюси и тѣ му цѣлувахъ рѣжъ-тъ и колѣно-то. А царица-та бѣ достойно наказана и това що готвяше тѣа на царче-то докара ся да го тегли сама. Добрѣ казва пословица-та; кой-то копає ямъ другому, самъ си пада въ нѣю. Кога ся избавихъ отъ царицъ-тъ, Царъ-тъ, царче-то и везири-ты прѣдадохъ ся

на веселѣ а Царь-тъ дари всичкы-ти везири и съвѣтници, кѣдному даде кѣщѣ, другому земѣ, третему пари, и така добы той славѣ и на той-зи свѣтъ и на онѣ-зи. Много години още живяхъ Царь-тъ и сынъ му, и везири-ти подиръ ся прѣселихъ въ царство Небесноѣ и оставихъ намъ свои-ти слова и свои-ти дѣла за примѣръ. Ще дойде врѣмя да идемъ и мы слѣдъ тѣхъ. Нека ся помолимъ за души-ти имъ, за да ся помолѣтъ и за насъ, кога дойде врѣмя, добры-ты чловѣци.

пръвема Е. М-ва.

РѢЧЬ

Професора Константина Зеленецкаго.

За

Начало - то и образователи-тѣ на Черковно-Славенскы езыкѣ.

(Вижь Часть II. № 13 стр. 207).

Чацкый Ломоносовъ и други казватъ, че Славенскый езыкѣ токо тогаз получиѣ здравъ основъ, когато са обогатиѣ съ прѣвода на книги-тѣ св. писаня. На това съмъ согласенъ, но пытамъ: възможно ли е, св. писаніе, въ кое-то има толкози много высокы понятя и състави цѣлы книги, написани съ възвышенъ, поетическы слогъ, да са приведе на единъ дивъ и необразованъ до това врѣме езыкъ и, пакъ, да са приведе съ таквази лекость, силъ и помаж¹⁾? Този прѣводъ можеше ли да бѣде ако да не е имало приготвени думы и изразы? знаеса, че езыкъ са осовършенствува полека-лека наедно съсъ напръдваніе-то на истыщяваніе-то; а Славени-тѣ были отлични въ истыщеніе-то еще въ найотколѣшны-тѣ времена. Много прѣди да са покръстатъ тѣ имали градища, села, занимавали са съсъ търговіа и замааты и ако и да были погани, но не были варвари. Туй сичко необход-

¹⁾ Правда-та иска да забелѣжимъ, че на наше врѣме св. писаніе са прѣведе на много езыци, доро и на най грубы и неистыщени. Но добръ ли е прѣведено? — Ето кое са пыта.

но докарва да са прѣдполага, че и езикъ-тъ имъ е
былъ истъщенъ (образованъ). Туй може да са потвърди
съсъ *положителни фактове*. Отъ поганны-тъ Славены
дошли са до насъ много думи и изрази, кои-то са от-
носятъ къмъ гражданскыя и посебныя имъ животъ; а
туй само показва, че езикъ-тъ имъ очевидно опазилъ
диры-тъ на първобытно-то си произлѣзваніе. Да са вто-
рачимъ въ имена-та на мѣсты-тъ, кои-то сж употрѣбя-
вали много прѣди Р. Х., въ названіе-то и сложеніе-то
на собственны-ты имъ имена, въ много-то силы думи,
изываня и изрази, на высокы-тъ и много-хубавы-тъ
прилагателны (епитеты) за Высочайше-то същество,
които срѣщаме въ библиа-та. Можеше ли единъ такъвъ
грубъ, варварскы народъ да има толкоз много свои си
изрази, за да са залови право въ прѣвода на Св.
Книгы?

• Може еще да мыслимъ, продължава Раковецкый, че
Славени-тъ прѣди покръстваніе-то си, не токо що сж
умѣяли да пишѣтъ, но сж имали и много писмовни про-
изведения. Възможно ли е Славенскы-тъ жрѣци да не сж
имали книги, кои-то сж послужили за основа на по по-
дирны-тъ гражданскы права на този народъ? да ли бы
можилъ самси народъ-тъ да не прѣдаде на потомство-то
си свои-тъ юнашкы прѣдания? Ако че намѣрваме диры
на писма въ Американци-тъ, защо да ги не прѣдполо-
жимъ и у Славены-тъ, народъ, кой-то има толкози отко-
лѣшно истъщеніе. (°)?

(°) Отъ вѣты-тъ Американци е стигнало до насъ дирия по име на
таквозя писмо, кое-то по себеси прѣдполага невъзможность на никаква
писменность. Туй писмо, както са знай, е изобразително-Символическо.

• Отъ сичко туй, дуа сжщый писатель по надолу, може да извадимъ мысль, че Славени-тѣ еще прѣди Кирилла и Методіа сж имали писма-та си. Наистинаж че срѣщо тѣзи ми думы ще са дигне строгъ нѣкой, *притязателенъ* критикъ и ще попыта: дѣ сж тѣзи книги? защо тѣ да не пристигнахтъ до насъ, какво-то Еврейскы-тѣ, Гръцкы-тѣ, Латинскы-тѣ, Арабскы-тѣ и други. » Тука Раковецкый изложилъ по тѣнко какъ сж са истребили, не токо паметници-тѣ на Славенско-то поганство, но и много по подирпичави Черковны рѣкописи, отъ огньа кого-то сж распростирали завоеватели-тѣ по Славенскы-тѣ земи. Подиръ туй той продължава:

• История-та казва, че много Славене отколѣ са намѣрвали при Цароградскыя дворъ; че напримѣръ, въ ѱ-ый вѣкъ Славенинъ-тѣ Никита былъ Цароградскы патріархъ. Туй на кара да мыслимъ, че въ ѱ-ый вѣкъ насамъ и отъ Славены-тѣ е имало много христени. Освѣнъ туй много прѣди Кирилла и Методіа Славено-Сърби-тѣ живѣли въ Македоніа, дѣто и до сега са намѣрва градъ-тѣ Сърбица, близу кждѣ Солунъ, и имали по тѣзи мѣста свои си мѣнастыри, въ кои-то може калугери-тѣ да са служили Литургіа по бащина си езыхъ. (°). Изъ между тѣхъ трѣба да сж избрани Константинъ и Методій. Тѣзи мжжѣ зели съсъ себеси, продължава Раковецкый, готовы-тѣ веки богослужебны Книгы и само ги попълнили,

(°) Трѣба да споменемъ че до колко-то ный сми можли да придирихъ по тѣзи мѣста никога Сърби ни са живѣли. Какво-то са познава и по езыха днешній що са говори потѣзи мѣста. И само-то названіе на града Сърбица показва че той е подирѣшно заселеніе и носи това име за отлѣчїе отъ дървобитны-тѣ поселеніа какво-то има и въ Трѣвна Сърбіе-то кодыби. П. Р.

прѣписали и распространили на западъ. Еще погорѣ бѣхмѣ забѣлежили, че Славени-тѣ еще прѣди Кирилла и Методіа имали писмо. Иде редъ сега да са взрѣме еще на това дѣто не ѡ за вѣрваніе, ужъ че Кирилъ и Методій, безъ прѣдварителны наеманія и оцѣты сѣ наредили Славенскѣ-тѣ азбукѣ и нейно-то правописаніе, въ такъвзи видѣ, въ какъвъ-то сѣ тѣ и до сега. • Что да кажемъ за сичкы тѣзи догадки Раковецкаго? Очевидно сичко-то му мнѣніе основано на чисто прѣдположеніе, кое-то нема никаква историческа положителна основа. Туй е *ипотеза* и нищо повече.

Венелинъ, извѣстный съсь остро-първообразны-тѣ си догадки, въ второй томъ на сочиненіе-то: • Древніе и нынѣшніе Болгаре • утвърдява, • че св. писаніе е преведено първы-пѣть на Славенскій езикъ не отъ Кирилла и Методіа, а много попрѣди тѣхъ •. Като прихваща Готѣ-тѣ за Славенско племе, и като намѣрва еще въ 5-ый вѣкъ Епископы Готскы и съборы въ Панноніа, той смѣта, че Христіанство-то е было извѣсто на Славены-тѣ въ 5-ый вѣкъ. Прѣводъ-тѣ на библиа-та, кого-то направилъ Готескый Епископъ Улфиласъ; и него той е готовъ да го пріеме за Славенскый. • Кирилъ и Методій казва той ¹⁾ затулять (заслонявать) съсь себе си не токо исторіа-тѣ на Славенскы-тѣ писмена, но и сѣщинскѣ-тѣ епохѣ на покръстванія-та на самы-тѣ Словенци. Сѣщо тѣй без-правда сѣ отдали покъсни-тѣ Св. Кирилу обращеніе-то на Панноніа, и введеніе-то въ нея на Славенско-то богослуженіе, както и изнамѣрваніе-

¹⁾ Отечественни-тѣ записки 1839. Том 2. Отдѣленіе 2. страница 1 и слѣдн-іѣ.

то на гръцкыя уставъ и на нѣколко глаголическы буквы, съ кои-то е напълненъ Гръцкый Алфаветъ. » Съ посоки на разны писатели, каква-то на Прокопія, Іорнанда, Кесарія, брата св. Григорія Назіанзинскаго, на Амміана Марцелина и на другы, той са сили да докаже, че е имало Славенско богослуженіе и азбука предъ Св. Кирилла Методіа. Но въ тѣзи писатели нїйдѣ не са говори за този прѣдметъ право и положително.

(Слѣдува).

МЫСЛИ

ОТЪ

НИКОЛА КАСАНСКАГО

(Вижь Чистъ II Книжка № 13 стр. 202).

Като изложихме условія-та на сществованіе-то языка, да поглѣднемъ на рожденіе-то му и образованіе.

Какъ ся сж съставили языци-тѣ или ся можали да ся съставятъ въ само-то начяло, мы въ точность да кажемъ не можемъ, защо-то не можемъ да си въобразимъ чело-вѣка безъ языкъ, безъ общество: тука дѣйствовать е-дны сяканія (догадки,) соображенія, сравняванія.

Най харно обяснявася начало-то на языка съ развитіе-то му въ младенца: прѣви-тѣ признаци язычни показатся въ него съ прѣвы-тѣ появленія на понятія-та и мысли-тѣ, обыкновенно подиръ полвинъ годинѣ слѣдъ рожденіе-то му. Достойно е за забѣляваніе, колко рано ся образуватъ въ него органи-тѣ на гласа и на чуваніе-то (слуха), колко тѣ сж мегки, тенки, въспрімливи! Първи-тѣ успѣхи въ языка биватъ удивителни. Дѣте-то хортува нѣ по обходимость: то намира удоволствіе въ упражненіе органы-тѣ си; сѣка негова мысль тозчасъ ся проявва съ думѣ. Въ тры мѣсецы то научва чуждъ языкъ тврдѣ по лесно и по право, отдѣто голѣмъ (порасалъ) челякъ въ тры години. Защо това ю така? За това, че дѣте-то дѣйствува споредъ показваніе на природѣ-тѣ, споредъ влеченіе-то на живый-а организмъ, съ орѣдія прѣсни, чюствителны, незакоравяли. Пораслый-

а челѣкъ притичася къмъ средства искусственны, кои-то много сѣ по слаби отъ природны-тѣ, много по бавно, по мъчно достигать цѣнѣ-тѣ си,— Уроци, показванія, оправданія на пораслы-тѣ младенцу не сѣ потребни: той ги отхвърля, и исто-то подражаніе нѣма такова силно вліяніе върхъ образование-то дѣтинскій-а языкъ, както обыкновенно сякатъ. Дѣте-то пріима чутѣ-тѣ думѣ само тогава, кога-то има за него свое-то понятіе, кога-то тазъ дума станва негова сѣщность. Нѣкоги придава то на думѣ-тѣ другъ, чуждъ разумъ, и много време составлява, по вътрешне-то тайно соображаваніе, думы, кои-то до тогава никоги не е чуло. Всички-тѣ първи думи на дѣте-то сѣ едносложны или состоятъ отъ повтореніе еднѣ-тѣ и сѣщѣ думѣ. Еще трѣбва да ся забѣлѣже, че дѣца-та упражняватъ отъ първомъ най легки-тѣ органы на гласа: подирѣ гласны-тѣ буквы, появяватся у нихъ съгласны-тѣ, произносимы съ стисканіе-то на устны-тѣ: мама, баба, къмъ кое-то дѣте-то навикнало, като суче. Произношенія-та, образуемы съ языка, съ небе-то, гърло-то, появяватся много по късно. Въ това отношеніе може да ся каже, какво у всички-тѣ хора на земѣ-тѣ, въ начало-то на сѣществованіе-то имъ, има единъ всеобщъ языкъ, кой-то сетнѣ, отъ подражаніе-то на по стары-тѣ пріима свойства, особны въ сѣбѣ народъ. Младенци-тѣ, сынъ Вальтеръ Скотта, и сынъ Готтентотскаго дивака, хортували еднакво свѣршенно.

Нѣма съмнѣніе, че съ такъвъ начинъ бы ся съставилъ языкъ-тъ и у прьвоначалны-тѣ человѣци: бѣло порасли дѣца на природѣ-тѣ, ако бы мы могли да доуцѣлагаме, какво челѣкъ можалъ бы да порасте безъ язы-

ка. Мы го намираме на пръв-тѣ степенъ живота и на гражданственность-тѣ вече обладающъ тозъ божественъ даръ, и вси-тѣ изложенія на прьвоначальн-тѣ исторіи языковъ сж, какъ-то мы казахме, само догажданія, нъ тѣй както тѣзи догажданія служатъ като за жицѣ кѣмто по нататашни изслѣдованія, за това не можемъ да применимъ тѣхъ съ иѣлчаніе.

Пытася: съ каквы звукове, съ каквы буквы начина-ся ражданіе-то языка? Разумѣвася съ гласны. Чувствованія-та предшествовать на понятія-та и мысли-тѣ. Природа-та животна, проявлявася по рано отъ умственн-тѣ, духовнѣ. Прьвы-тѣ движенія на нашѣ-тѣ душѣ, страхъ-тѣ, радость-та, гнѣвъ-тѣ, удивленіе-то и до-ны нѣ ся открывать повече-то съ гласны буквы, кои-то, като не получили право въ изразеніе-то (*речѣ*) или въ періодъ-тѣ, изразяющи мысль-тѣ, наричатся междуметіа. По това послѣдовали наименованія-та, заимствуеми отъ подражанія-та на чуваны-тѣ дѣйствія и явленія на природѣ-тѣ: *рѣмежъ*, *трескъ*, *шумтежъ*; на звукове-тѣ, издаваеми отъ животны-тѣ: *ревъ* мечки, *вѣненіе* вѣлка, *ла-ліе* пѣса, *гиченіе* гарги, *чучулианіе* на чучулигѣ-тѣ, *кукуваніе* на кукувицѣ-тѣ и пр...

Въ Американски-тѣ языцы има резки звукове въ кои-то ся показва сжсканіе-то на змѣи-тѣ мексикански; въ языкъ-тѣ на Готтентоты-тѣ чуте е подражаніе-то ревъ-тѣ на африкански-тѣ тигрове: тѣзи звукове никакъ не сж познати въ Европѣ, и не могатъ да бждѣтъ изразени съ наши-тѣ органы. Слѣдъ подражаніе природѣ-тѣ, захванали да пренасятъ изразеніе на впечатлѣнія-та, отъ едни чувства на други: *острый* вкусъ, *корава* звукове;

меки цвѣтове. Бързина-та и бавность-та еднакво намиратъ си израженіе въ звукове-тѣ на гласа; думы-тѣ: *скокз*, *скочз*; *тушз*; *теплъ*, *растеливася*, *прозявамся*, въ слуха на челоуѣка, кой-то и да не знае языкъ-тѣ, произвождатъ впечатлѣнія отъ бързинѣ и бавность. Има звукове, кои-то исключительно изражаватъ впечатлѣнія *галины*, тихи, напр: *милз*, *любенз*, и други, съ кои-то се представлява на воображеніе-то сурово-то и страшно-то: *страхз*, *юначество*, *ужасз*, *смелость*. Почти на всички-тѣ языцы нѣкои познати звукове служатъ за израженіе извѣстны впечатлѣнія; напр: звукъ-тѣ *ст* обыкновенно изражава твърдость, непоколебимость: *станз*, *стой* *стѣти*, *стѣмз*: Гръцки-тѣ *στάσις*, *στάδιον*, *στία*, *στερεός*; Латински-тѣ *sto*, *stipes*, *stamen*; Нѣмски-тѣ *Stand*, *Stange*, *Stein*, *steif*; Френски-тѣ: *stalle*, *stage*, *station*, *statue*; *ск*, пустова: стар. бѣлг. *сквозъ*, *скважина*, *скара*, Гръцки-тѣ: *σχάλλω*, *σχάπτω*, *σχέλω*; Латински-тѣ: *scutum*, *scabies*, *sculpro*; Нѣмски-тѣ: *Sperle*, *Sperle*, *Schäde*, *пл*, *фл*, течетіе огня, водѣ-тѣ, въздуха: *плувамз*, *пламъкз*; Гръцки-тѣ: *φλέγω*, *φλέω*, *φλόξ*, *φύω*; Латински-тѣ: *flamma*, *fluo*, *flatus*, *fluctuo*, *fluidus*, *flumen*; Нѣмски-тѣ: *fliessen*, *fliengen*, *fliehen*, *flaum*, *fluss*, *fleten*; Френски-тѣ: *fluer*, *fleuve*, *fluctiation*; *р*, рѣзкость, быстро-та: *рѣжѣ*, *рубити*, *отзрвати*, *рѣка*; Гръцки-тѣ: *ρέω*, *ρόος*, *ρίπτω*; Латински-тѣ: *rota*, *ruo*, *ruptus*; Нѣмски-тѣ: *rasseln*, *rach*, *reissen*, *rennen*, *ruttenln*, *Rad*, Френски-тѣ: *ruer*, *ruisseau*.

(Слѣдува)

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПЪСНИ,

записани

отъ

Ө. Н. Ш.

IX.

Муса Кеседжіа.

Ахъ тръгнаха са (2) Боснянски хаджіи,
Че щѣтъ да идѣтъ (2) на доленъ панаиръ.
Среща имъ иде (2) Муса байрактаря,
Ахъ Муса Кеседжіа (2) Муса байрактаря,
Отговарѣтъ му (2) Боснянски хаджіи:
» Ой та тебе (2), Муса байрактарю!
» Рачишь ли ни стана, щещь ли ни стана вѣренъ
ясакчіа
» Дордѣ преминемъ (2) Рилъ Планинъ. »
Отговаря имъ (2) Муса байрактаря:
» Ази ви ставамъ (2) вѣренъ ясакчіа
» Дордѣ преминете (2) Рилъ Планинъ. »
Вървѣли са, изминали са поле широко,
Настанаха са (2) Рилъ Планинъ;
Отговарятъ му (2) Боснянски хаджіи:
» Да ни запѣешь (2) пѣснь разговорнъ,
» Пѣснь разговорнъ пѣсень разсмѣянъ. »
Ахъ че имъ запѣлъ (2) пѣсень разговорнъ;
Пѣсень разговорнъ, пѣсень разсмѣнъ:
» Излѣзь ти излѣзь, птички златокрылы
» Птички златокрылы, козы златорогы. »
Че не сѣ излѣзли (2) козы златороги,
Козы златорогы птички златокрылы.
Ахъ най сѣ излѣзли (2) върли ми хайдутъ,

Че сѣ хвапали (2) Боснянски хаджіи
До единъ ги съблекли (2) на късове ги съкли.

X.

Робы и робини.

Да ся провали Митрополія.
Че са направи между два друма,
Между два друма, между два пътя.
Въ одина пъть вървѣтъ млади пашовцы,
Въ другія вървѣтъ черны ми Татари.
Всѣкій Татаринъ по коня ѣзды,
По коня води, по роба кара
И напредъ имъ до три синджиря,
До три синджиря млади робини.
Въ първия синджирь мома Калина,
Въ втория синджирь мома Малина,
Въ третия синджирь сама буля имъ.

Калина плаче Малини дума:

- » Дѣ-щимъ, Малино, мамъ да видимъ?
- » Пжкъ булж имъ ги разговаряше:
- » Мълчи, Калино и ты Малино!
- » Буля да плачи буля да жели
- » Че си оставя мжжко-то дѣте
- » Мжжко-то дѣте въ горж зеленж
- » Ненакърмено, неокжпано,
- » Неокжпано, нито крѣстено.
- » Буля да плачи, буля да жели.
- » Вази ще каржтъ вѣвъ Цариграда,
- » Че тамъ си има отъ наш'-тж вѣрж,
- » Отъ наш'-та вѣрж Християнска;
- » Пжкъ мен' ще каржтъ въ Татарскж земж,
- » Чи тамъ си нема отъ наш'-тж вѣрж,
- » Отъ наш'-тж вѣрж, отъ наш'-та рода.
- » Буля да плачи буля да жели.

.....
.....

XI.

Стоянъ и Заманда.

Голѣмъ са съборъ събраго,
Съборъ та панаиръ
На Врачанскъ-тъ планинъ,
На Врджанскія мѣнастырь
На Св. Богородицъ прѣзъ деня.
Като отъ черквъ излѣзохъ
Редомъ си наредъ сѣднѣхъ,
Попове още кметове,
Хаджии и чорбаджии;
Печено агне ъдахъ,
Ройно си винце пияхъ;
Момцы-тъ камъкъ мѣтахъ,
Момы-тъ хоро играяхъ,
И са веселѣхъ веселяхъ.
Младъ Стоянъ луда гедя,
Ни ъде Стоянъ ни пие,
Ни са веселѣхъ весели,
Запалилъ късо чабуче,
Та си тютюнъ пиеше,
Самъ си са бѣше умыслилъ.
Дѣ го съгледъ събора
Събора та панаира,
Че на Стояна думаше:
» Стоене, луде гедіо
» Бре, беззаконна бекрію,
» Що не ъдешъ, Стоене ни пиешь,
» Ни са веселѣхъ веселишь? »
Стоянъ си дума продума:
» Ой ми вы вази хаджии,
» Хаджии и чорбаджии,
» Ъжте и пийте, хаджии,
» И са веселѣхъ веселете,

» И са на Бога молете,
» Дано Замандж не дойде,
» Заманда млада войвода;
» Че, ако Заманда довтаса,
» Събора ще ни развали,
» Панаиря ще ни распилѣй. »
Додѣ си Стоянь издума,
И Заманда си довтаса
Съ триста момцы юнацы;
Червено конче ѣздеше,
И цѣлъ букъ носи на рамо,
Мечка кръвница водеше.
Какъ го съглѣда събора
Всѣкий му на кракъ постана,
Всѣкий му селямъ подаде —
И пълнѣ чашкѣ съ винце,
Младъ Стоянь, луда гедія
Нито му на кракъ постана,
Нито му селямъ подаде.
Дѣ го съглѣда Заманда,
И му сърдито продума:
» Стоене, луда гедію,
» Бре беззаконна Бекрію,
» Какъвъ си ты, бре Стоене?
» Нито ми диванъ поставашъ,
» Нито ми селямъ подавашъ,
» Нито чашкѣ съ винце напѣлвашъ. »
Стоянь Заманди думаше:
» Замандо, млада войводо,
» Азъ на теб' диванъ не ставамъ,
» Азъ на теб' селямъ не давамъ,
» Нито ти чашкѣ наливамъ. »
Заманда ся люто расърди,
Цѣлъ букъ на земя ударя,
Че си конче-то привърза

И при него мече-то,
Пакъ рипна, та си подскочи.
Какъ го съзлѣда младъ Стоянъ,
Че си чобуче захврыи,
Пакъ рипна и той подскочи —
И взехъ да ся поборѣтъ.
Малко са много борили
Тридни ми и три нощи,
Нито Заманда надвива;
Нито младъ Стоянъ надвива;
А събора ги гледаше.
Стоянъ ся люто расърди,
Като Заманда издигна
И го на земѣж удари,
Три лакти въ земѣж потъгна, —
И тось-часъ Заманда загина,
Стоянъ му отвърза конче-то,
Отвърза и го възсѣдна;
Черно си мече поведе,
А подиръ него трѣгнахъ
И триста момцы юнацы,
Все съ боснашки калпацы;
На-слѣдъ тѣхъ ми са трѣгнали,
Събора та панаиря,
И всички-тъ сж викали:
» Да е живъ Стоянъ, младъ юнакъ
» Че ны събора забрани,
» Събора, та панаиря. » —

СЪВРЕМЕННА ЛѢТОПИСЬ.

Нѣколко думи за Суецкый-тъ прѣшеекъ.

Прѣшеекъ-тъ, кой-то отдѣля или да речемъ по добръ, кой-то съединява Азиѣ съ Африкѣ всѣкогы не стоѣлъ на правый-тъ пѣтъ у старовременни-ти народи, кои-то сѣ имали трѣговскы сношенія съ вѣсточнѣ-тъ Азиѣ. Финикіѣне, Картагенѣне, Сицилійци, Римляне, Гръци, народы малоазіѣтскы и Сирійскы, Египтяне, и всичѣ-ты народы, кои-то сѣ правили помежду сѣ дѣѣлѣнѣ трѣговнѣ и сѣ достигали до най далнѣй-тъ вѣстокъ никогы не сѣ обхождали той-зи прѣшеекъ и всѣкогы сѣ заминували прѣзъ нѣго, прѣзъ кой-то не минувалъ главнѣй-тъ пѣтъ въ Аравіѣ и въ Персійскѣй-тъ заливѣ, нѣ оныѣ народы не сѣ имали дръзновение да прорѣжѣтъ той-зи прѣшеекъ и да ископѣтъ каналъ отъ Средиземно-то море въ Ернѣрейско-то (чръвено-то), зашо-то сѣ мыслили че вода-та въ послѣдне-то стои на нѣколко лакти по високо отъ врѣхнѣнѣ-тъ на Средиземно-то море. Тѣ сѣ сѣ боѣали да не бы да затѣнѣтъ прѣшеекъ-тъ, а още повече сѣ сѣ боѣали да не бы сѣ разлѣѣе солѣна-та вода отъ чръвено-то море и да сѣ смѣси съ прѣснѣ-тъ водѣ на рѣкѣ Нилѣ, коѣ-то не тврѣдѣ нужна за оплодотворѣніѣ-то на Египта. Ето причина-та за коѣ-то тыѣ народи не сѣ сѣ рѣшавали да устроѣтъ правѣ пѣтъ за гемии-ти отъ средиземно-то море въ Ернѣрейско-то, и таѣа причина, ако и да не тѣа тврѣдѣ не основатѣлна вѣздрѣжѣла не въ срѣдни-тъ врѣмена господари-ти отъ багаритскѣ-тъ династѣѣ отъ испѣненіѣ-то на пламенно-то тѣх-

но желание: да отдѣлжтъ Египетъ отъ Сириѣ съ една ширѣкѣ и дълбокѣ урвѣ, напълненѣ съ водѣ отъ Средиземно-то море до Чръвено-то за да ограджтъ дръжавѣ-тѣ си — Египетъ — отъ врагове-ти и да въспрѣпятствовжтъ на крьстоносци-ти и на калифи-ти да не нападатъ на Египетъ.

Обаче ако и да не ималъ въ стари-ти и срѣдни-тѣ времена правъ каналъ помежду Средиземно-то и Чръвено-то море; нѣ водно съобщение отъ едно-то море въ друго-то бѣ устроено съ вѣтрешни канали, кои-то свързовахъ Нилъ съ Суецкый-тъ прѣшеекъ. Любопытно е да погледнемъ, що говоржтъ за тѣя съобщения ветхы-ты писатели. Мы ще представимъ на читатели-ти извлѣчение отъ най достопримѣчательни-ти историци и ще почнемъ отъ Иродота, кой-то ся е родилъ въ Аликарнасъ за 481 година до Р. Х.

Иродотъ приказва, че Нехао, сынъ Псаметиховъ, като ся възцарилъ въ Египетъ (617—601 до Р. Х.) пръвъ поченъ да устроѣва съобщение съ Ериѳрейско-то море и заповѣдалъ да ископанжтъ каналъ четири дена дългъ а широкъ достаточно за да могжтъ свободно да ся разминжтъ двѣ три рѣми (голѣми кораби); Той-зи каналъ ся зачиналъ отъ рѣкѣ Нилъ по високо отъ градъ Гувастъ, продължавалъ ся около Патулпонъ, аравийскый градъ, и ся свършвалъ при Ериѳрейско-то море. — Иродотъ още приказва, че на тѣх работѣ загынжли до сто и лвайсетъ хыляди Египтяне, и най напаконъ Нехао наплашенъ отъ нѣкое прѣдсказане, че ужъ отъ трудъ-тъ му ще ся възползуютъ варвары, напусти работѣ-тѣ и остави той-зи трудъ недорѣшенъ. Иродотъ ако и да хвали ползѣ-тѣ коѣ-то бы получалъ Египетъ отъ той-зи каналъ, кой-то свързвалъ всичкы-ти части на Египетско-то царство съ Ериѳрейско-то море, и въ Средиземно-то отворенъ му е пѣтъ-тъ прѣзъ рѣкѣ Нилъ, нѣ той

указва друго мѣсто, прѣзъ кое-то пѣть-тѣ ꙗ былъ по кѣсъ за прѣминуваніе-то отъ Средиземно-то море въ Чръвено-то.

» Най краткій-тѣ пѣть, говори той, отъ Сѣверно-то море въ южно-то кое-то ся нарича Ериерейско наченова ся при планинѣ-тѣ кое-то ся нарича Кассіи и отдѣля Египетъ отъ Сириѣ. Тука растояніе-то ꙗ хылядо стадии до Аравійскый-тѣ заливъ. Той-зи пѣть ꙗ най краткъ, а прорѣзанный-тѣ каналъ ꙗ и по дългъ и по криволивъ.

Планина-та Кассій, коѣ-то споменува Иродотъ ꙗ песчана насыпь, коѣ-то отстои на 50 кылограма десять часа отъ Пелузия. Нѣ това показаніе Иродотово не ꙗ съвсѣмъ право зашто-то не ꙗ тамъ най кратко-то растоѣаніе между двѣ-ти морета. Планина-та или по право мысъ Кассій придобылъ ꙗ въ историкъ-тѣ извѣстность отъ смърть-тѣ на Помбея великаго. — Великій Помбей кога го разбихъ при Фарсала (48 год. до Р. Хр.) удади ся въ Египетъ, и кога стигнѣ при мысъ Кассій проводи да иска дозволеніе отъ Птоломеѣ младаго-царя Египетскаго, да излѣзе въ Царство-то му — Царскый-тѣ Сѣвѣтъ рѣшилъ да го пусти да излѣзе на брѣгъ-тѣ, нѣ тайно далъ заповѣдь да го убивѣтъ кога излѣзе. Токо що стѣпи Помпей на брѣгъ-тѣ нападнѣхъ на него и го носѣкохъ, главѣ-тѣ му отсѣкохъ, а тѣло-мо му исхвърлихъ за да го изыадѣтъ пустинны звѣрове и хищны птици. Нѣ единъ ѿ неговъ чловѣкъ Филиппъ вдигнѣлъ тѣло-то обмылъ го ꙗ го изгорилъ и пепель-тѣ ся ꙗ нахождалъ въ Кассій, и кога Адрианъ пѣтуваше въ Египетъ найде го и му издигнѣ памятникъ.

Другый грѣцкый писатель, Діодоръ Сицилійскый кой-то ꙗ живѣлъ въ послѣдний-тѣ вѣкъ до Р. Хр. и ꙗ написалъ четьрѣ-сѣтъ книги за историкъ-тѣ на разни народи старовременни. Въ книгѣ I гл. XIX, гдѣ-то описува долини-тѣ Египетъ Діодоръ казва: » на край-тѣ при теченіе-то си Нилъ ся дълѣ на нѣколко

ржава отъ кои-то два главни образуватъ Нилскж-тж Делтж а други пять сж расположены помежду два-та главни, и число-то на всичкы-ти гърла Нилскы сж до седемь. Прьво-то гърло, коє-то тече отъ истокъ къмъ заходъ наричя ся Пелузийско, второ-то — Тинетийско, трете-то Мендезийско, четверто-то Фатнитийско, пято-то Севенитийско шесто-то Волвитийско и седмо-то Коновийско. На всѣко едно гърло стои градъ, расположенъ и по два-та бръга на рѣкж-тж и обнесенъ съ укрѣпленіе. Има още и каналъ, кой-то е проведенъ отъ Пелузийско-то гърло къмъ Ериѳерейско-то (Чръвено-то) море; Нехао сынъ Псаметиховъ, прѣвъ е поченжлъ устроєніе-то на той-зи каналъ; Дарій (Гистасповъ сынъ) Персійскій царь искаше да продѣлжява той-зи трудъ, нъ наплашенъ отъ довѣренни лица, че ужь вода-та на Чръвено-то море стои по високо отъ Египетскж-тж земјж, и ако ся пуснжтъ води-ти въ каналъ, то можжтъ да залыжтъ цѣлъ Египетъ, Дарій напусти намѣреніе-то си и заповѣда да въспржтъ работж-тж. Подиръ него вторый Птоломей (Филадельфъ), съ помощь-тж на наукж-тж и на искусство-то, възобнови дѣло-то и споредъ нужди-ти на много мѣста въ каналъ-тъ бѣхж устроєни врата, които ся отваряхж и затваряхж съ голѣмж леснотнж. Той-зи каналъ впада въ Ериѳерейско-то море около градъ Арсиное (сегашний Суецъ) и въ честь на устроитель-тъ си наричя ся Птоломеовъ каналъ. »

И така за двѣсти четьрять години до Р. Хр. при Птоломеѣ II Средиземно-то море имало е сообщеніе грѣзл. каналъ-тъ съ Ериѳерейско-то. Той-зи каналъ е заченоважъ въ Пелузийскій-тъ заливъ, токо речи на сжщо-то мѣсто гдѣ-то ще ся почене и каналъ-тъ, кой-то ще устрои Г. Лессерсъ, и два столѣтія е былъ въ добро състояніе. Нъ при Клеопатрж коя-то е царувала прѣди трийсять години до Р. Х; той бѣ ся задрѣстилъ и не е бы-

до вече възможно да плуватъ кораби въ него. За Птоломеовъ-тъ каналъ Стравонъ съвременникъ на Діодора пише въ 17-тъ книгѣ на своето землеописание » Има каналъ, кой-то ся упира въ Чръвено-то море или въ Аравийскій-тъ заливъ, близу при градъ Арсиное, кого-то нѣкои си наричатъ Клеопатрида. Той-зи каналъ тече прѣзъ Езера, кои-то ся наричатъ горчиви, защото вода-та имъ не была горчива, а сега като ся смѣси съ водж-тъ, кога-то не преведена отъ рѣкъ Нилъ станала не прѣсна, и въ тыя езера плуватъ рѣчни птици. Той-зи каналъ не поченатъ отъ Сезостриса, прѣди троянскж-тъ войнж, или какъ-то други мыслятъ отъ Псаматихова сына, кой-то умрѣлъ прѣди да сврѣши той-зи трудъ. Дарій искалъ да продѣлжава тѣж голѣмж и полезнж работж, нъ введенъ въ заблуждение отъ неразбрани чловѣци, кои-то го увѣрихж, че ужъ вода-та въ Чръвено-то море стои по високо отъ Египетъ и ако прорѣже прѣшеекъ-тъ, то ще пахнуе и ще потопи Египетъ, и Дарій напусти той-зи трудъ недовршенъ. Най напоконъ Птоломеевци устроишж той-зи водный пѣтъ, и мореплаватели-ты по желание могатъ съ корабити си да прѣминатъ отъ едно-то море въ друго-то и обратно. Близу при Арсиное има градъ Проополисъ (Продотовъ Патуліонъ) и Клеопатрида, кога-то лежи на Арабскій-тъ брѣгъ по близу къмъ Египетъ. Ериѳрейско-то гърло на каналъ-тъ опира ся въ море-то при село Факкуза. Каналъ-тъ въ горниж-тъ чяств има сто лакти ширинж и не дълбокъ колко-то не нужно за да удържи голѣмъ корабъ съ товаръ-тъ. Тука ся нахожда още градъ Вувасть, отъ кой-то и область-та ся нарича Вувастинска. » Діодоръ и Стравонъ сж съгласны въ повѣствованието и подкрѣпляютъ единъ другого и не остава причина да ся сумняваме, че въ стари-ти времена имало не водно съобщение помежду Средиземно-то и Аравийско-то морета.

Ето история-та на Суецкый-тъ каналъ до Рождество Хр.,
другой пѣтъ ще изложимъ историѣ-тъ на той-зи каналъ въ срѣд-
ни-ти вѣкове и при владычество-то на Турци-ти, а най напо-
конъ ще представимъ описание на каналъ-тъ, кой-то ще почене-
Г. Лесепсъ.

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

Въ прѣдидушъ-тъ нашиѣ Книжицѣ изложили мнѣние-то за
политическо-то значение на Шербургскы-ти праздници, да ся
обрънемъ сега къмъ вътрѣшнѣ-тъ лѣтопись на Европейскы-ти дръ-
жави, въ кои-то политическый-тъ животъ прѣдставлява явление
колко годѣ замѣчательно сирѣчь такво явление, на кое-то зна-
чение-то надминува частный-тъ интересъ. Наистинѣ съ таквы
явления въ сегашно-то врѣмя не сѣмъ богаты. Исключение пра-
ви една Великобританія, отъ коѣ-то и ще почнемъ нашый-тъ
Дневникъ.

При Шербургскы-ты праздници, кои-то бѣхъ записали свѣтъ-
тъ малко внимание дадохъ на троннѣ-тъ речъ на Английскѣ-тъ
кралевѣ, съ коѣ-то тя заключи Парламентъ-тъ за тѣхъ годинѣ;
А на тѣхъ речъ по разни причини трѣбъ да ся даде по голѣмо
внимание. Тя има несумниѣнѣ важность, защо е прѣво-то все-
народно возвание къмъ прѣдставители-ти народни отъ странѣ-тъ
на кабинетъ-тъ кой-то прѣди нѣколко мѣсеца сѣбни министер-
ство-то на Лорда Палмерстона; Обаче тщетно ще тръсимъ въ
ниѣхъ ясно начертание на политическа-та му програма, напро-
тивъ нѣейный-тъ характеръ ся отличава съ тщательно уклонение
отъ всяко положително обязательство за напредъ прѣдъ лице-то на
представително-то събрание, и това ѣ предава безцвѣтность, въ
коѣ-то най вѣрно ся отражава сегашно-то положение на
министерство-то, кое-то на видъ ся показва да ся е доста у-

крѣпко въ послѣдне-то вѣмя, а въ сущность все още като и
отъ начало-то не е твърдо. И на истинѣ Лордъ Дерби ако вни-
кнемъ добръ въ положението му ималъ е много и твърдѣ мно-
го причини за да се въздржи отъ откровенно изложение прѣдъ
палатѣ-тъ на свои-ти политически убѣжденія. Извѣстно е че
торийска-та партия нѣма сега въ Англичѣ такво влианіе какво-
то е имала въ напѣдни-ти времена. Извѣстно е още, че се-
гашно-то торийско министерство не е съ драго срдце познато
отъ народъ-тъ, и на него народъ-тъ не възлага голѣми надежди
и не чяка голѣмъ ползъ, слѣдователно всѣкогы страна-та ще бже
рада ако се прѣдстави случай да се избави отъ него. И ако суще-
ствува до сега това министерство нѣ зашто-то има голѣмъ
партиѣ въ парламентъ-тъ нѣ че има на странѣ-тъ си вышегла-
сие; а зашто-то партии-ти сж раздробени и една друга обезси-
лива въ парламентъ-тъ. Нѣ ако бы това раздробение въ нѣкой
случай да исчезне, то министерство-то не ще можн да устои и
единъ день. Ето зашто Лордъ Дерби залѣга да удържи това по-
ложение въ парламентъ-тъ, и да избѣга столкновение-то съ про-
тивнѣ-тъ партиѣ за да не бы да ѣ даде поводъ да се съеди-
ни въ нѣкой въпросъ. До когы той-зи кабинетъ ще може да се
забрана въ той-зи начинъ ще 'покажѣтъ обстоятелства-та,
а сега само е извѣстно че той не може иначе да
дѣйствова.

И така безцвѣтнѣ-тъ характеръ на троннѣ-тъ рѣчь може
да се объасни отъ това положение въ кою-то се нахожда ми-
нистерство-то прѣдъ палати-ти. Нѣ ако е таа рѣчь скудна отъ
политически въпроси тя е твърдѣ богата съ факти и показва
голѣмъ-тъ дѣятелность на министерство-то. Въ нѣеж се излагатъ
много дипломатически несогласія кои-то правителство-то е у-
тишило, и много закони, и правителствени мѣри кои-то е то

работило. По важни-ти мѣри извѣстни сѣ вече на читатели-ти прѣво-то мѣсто заема устройство-то на Индиѣ индйскый-тъ билъ ¹⁾ и съ това заедно въздава сѣ похваля на индоанглийскъ-тъ войскъ, а за възстание-то въ Индиѣ казва сѣ да ѣ вече подадено, ако и да ѣ още далечъ отъ свръшине-то. Въ тѣхъ рѣчь нищо не споменува царица-та за Еврейскый-тъ билъ, съ кой-то сѣ допущѣтъ Евреи-ти въ Палатъ-тъ като представители. Въ троннъ-тъ рѣчь нищо не ѣ казано и за другъй единъ билъ, кой-то бѣ предложѣнъ отъ министерство-то прѣди да сѣ закрѣе Парламентъ-тъ. Правительство-то проси да му даде Парламентъ-тъ право да събира милициѣ-тъ и кога ѣ Парламентъ-тъ закрѣтъ, и да ѣ проважда на вѣтъ отъ граници-ти, ако сѣ случѣ пужда.

Отъ вхтрешни-ти мѣри най важна-та ѣ очистение-то на рѣкъ Темза. Голѣми-ти горѣщии прѣзъ това лѣто имахъ голѣмо влиание на общественно-то здравѣ въ Лондръ, и най много въздухъ-тъ сѣ плънешѣ съ мѣзми отъ рѣкъ-тъ, коѣ-то ѣ затрупаѣнъ отъ разни нечистоти. И за това опредѣли сѣ да събере градъ-тъ съ особито едно даване до 3 мил. лири стерлинни, и да употребѣ за да очисти русло-то на рѣкъ-тъ.

Пемежду другы-ти новини най нова-та изъ Англичъ ѣ размирица-та въ нѣкои сѣ мѣста въ Ирландиѣ, отъ коѣ-то много пострадали землевладѣлци-ты (спахи-ты); нѣ тыѣ извѣстѣя за да сѣ оцѣнѣтъ правдиво искѣтъ потвърждение или поне нѣкоѣ пояснение.

Изъ Франциѣ най голѣма-та новина, съ коѣ-то сѣ плъ-

¹⁾ Билъ (bill) щѣ рѣче записка, билетъ, писмено предложѣнѣе, а всички-ти предложѣнѣя въ парламентъ-тъ ставѣтъ писмено, за това ѣ сѣ назоваваѣтъ билѣ.

иждѣ днесѣ вѣстници-ты ꙗ Шербургско-то свидѣние: въ слѣдующѣ-тѣ Книжицѣ ще поговоримѣ за него по надлѣго и ще съобщимѣ на наши-ти читатели онова щото може да има повече интересѣ, а сега само остава да кажемѣ че въ Парижѣ ся сѣ появили двѣ книжици: Cherbourg s'est la paix (Шербургѣ ꙗ мирѣ) и Aurons nous la guerre avec l' Angleterre? (Ще ли имамы войнѣ съ Англичѣ?). И въ двѣ-тѣ книжици залѣгѣтъ да докажѣтъ, че ꙗ нужно да ся поддрѣжи Англо-Французскый-тѣ сѣюзѣ. Въ вторѣ-тѣ книжицѣ, коѣ-то ꙗ наплѣнена съ похвали на императорскѣ-тѣ Франциѣ и на императорѣ-тѣ, писатель-тѣ показва по добро ра сположение кѣмъ Россіѣ нежели кѣмъ Англичѣ нѣ съвѣтова да ся поддрѣжи сѣюзѣ-тѣ съ Англичѣ.

Конференции-ти на врѣмя ся сѣ прѣостановили споредѣ Шербургскы-ти праздници нѣ скоро трѣбѣ пакѣ да ся поченѣтъ ꙗ да ся сврѣшѣтъ.

Отъ Австриѣ пишѣтъ че открыло правителство-то заговорѣ въ Галициѣ. Най старый-тѣ отъ заговорници-ти имѣлъ 19 год. а най младый-тѣ 14 год. нѣ какѣ-то казва Келнскый-тѣ вѣстникѣ това дѣло не ꙗ друго освѣнѣ ꙗдна школническа лудость.

Отъ Италиѣ пишѣтъ че тамѣ не е тврѣдѣ спокойно. Италиѣнци-ты ся надѣжѣтъ, че Австриѣ съ политикѣ-тѣ си ще остане безѣ сѣюзници.

Отъ Гръцко пишѣтъ: Гръцкый-тѣ краль Отонѣ нахожда ся въ Нѣмско и има намѣрениѣ да иде въ Парижѣ да приговори съ Императорѣ-тѣ за прѣстолонаслѣдие-то. Правителство-то рѣшило да издигне памятникѣ помежду Аѣнна и Пирей на мѣсто-то, гдѣ-то ꙗ падѣлъ убитѣ Караискаки, и въ сѣщѣ-тѣ гробницѣ ще ся съберѣтъ кости-ти на другы-ти Гръци, и чюже-странци, кои-то сѣ падѣли въ бой-тѣ за освобождение-то на Гръцко.

ТРЪГОВСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

Покорена отъ чловѣческо-то искусство земя-та отъ день на день умалѣва прѣдъ очи-ти ни. Главн-ти на два свободни голѣми народи на свѣтъ-тъ, Английска-та кралева и Сѣверо-Американскый-тъ прѣдсѣдатель размѣнятъ помежду си поздравителни-ти комплименти, кои-то въ нѣколко минути преминуважтъ прѣзь Океанъ-тъ кой-то ѣ побѣденъ вече отъ чловѣческый-тъ умъ. Желѣзни-ти пѣтища и параходно-то плуваще бѣше поченѣло вече да стѣснява растоѣние-то на земя-тъ и да го умали до destino пѣти отъ колко-то-то ѣ было на прѣдъ. Още нѣкоѣ и друга година или по добръ да речемъ нѣкой и другъ мѣсяцъ не ще да замине и земя-та ще ся обвине съ електрически телове, кои-то ще прѣдаважтъ въ нѣколко минути чловѣчески-ти мысли отъ единъ-тъ край на земя-тъ до другъ-тъ. Старо-то чловѣчество на всѣдѣ прѣкланя ся прѣдъ съвременно-то просвѣщение. А богатство-то кою-то чловѣческый-тъ трудъ извлича отъ природѣ-тъ, расте безпрѣстанно и отваря нови пѣтища за промышленность-тъ. Отъ какъ ѣ открылъ Колумбъ Америкъ, нищо не ся ѣ могло до сега колко годѣ да ся сравни съ сегашно-то разширение на чловѣческѣ-тъ дѣятельность. 'Вчера ѣ изврѣшено повече, казва Английскый-тъ Вѣстникъ « Times » за дѣ ся уздрави наша-та власть, нежели колко-то сѣ могли да изврѣшажтъ до сега мъдрость-та на наши-ти правители, и щедрость-та на нашъ-тъ парламентъ и прѣданность-та на наши-ти колонии. Между Канадѣ (въ Америкѣ) и Англия ѣма вече растоѣние. Атлантическый-тъ океанъ ся ѣ прѣврънѣлъ въ сухопутно съобщение и споредъ наше-то желаніе дръжава-та ни не ѣ сега вече раздѣлена, а съставя една страна.

КНИЖЕВНЫЙ ДНЕВНИКЪ.

Наша-та Книжпина ся е обогатила отъ нѣколко книжки кои-то имамы случай да видимъ въ типографикъ-тѣ на Д. Цанкова и Б. Миркова, нѣ неможемъ днесъ да кажемъ нѣщо за тѣхъ зашто-то ты пѣмамы подъ ржкъ-тѣ ни. Особенно привлачя вниманиѣ-то ни Всеобща-та Историѣ на Іоакыма Груева. Г. Груевъ, като учитель, твърдѣ добръ е позналъ нужди-ти на ученици-ти и залѣга, колко-то може, да посрѣщне тыѣ нужди. Той е избралъ едно отъ най добри-ти ржководства исторически и още повече го е приспособилъ за училища-та, като го е съкратилъ въ нѣкои мѣста, а въ други доплънилъ.

Колко-то ся радвамы на тѣхъ книжкѣ още повече ся радвамы, че и другой единъ учитель Г. Радуловъ кой-то такоже е посвятилъ животъ-тъ си за образование-то на блъгарско-то юношество и подканенъ отъ сѣщѣ-тѣ причинѣ, издалъ е въ Одесѣ Всеобщъ Географикъ прѣведенъ, и тѣя отъ русскый языкъ и така една-та книжица ще доплъня другъ-тѣ. Дай Боже тѣхный-тъ примѣръ да найде послѣдователи и съ той-зи начинъ можемъ да ся надѣемъ скоро да придобыемъ на языкъ-тъ си плънь курсъ на потрѣбни-ти за наши-ти училища книги.

ОБЩИЙ ДНЕВНИКЪ.

Градища вѣзъ Чермно-то море.

Сега Чермно-то море привлачя общо-то внимание за много причини, за това не ще бѣде неумѣстно да припомнимъ на наши-ти читатели градища-та кои-то сѣ разсыпани по брѣгове-ти на това море прѣзъ коѣ-то лежи найблизкый-тъ пѣтъ отъ Европѣ въ Индиѣ и въ Кынѣ зашто-то прѣзъ него ся съкращава пѣтъ-тъ отъ 5,000 морскы мили до 1500. Отъ кѣмъ Уеменъ най напрѣдъ наждамы градъ Моккѣ, кой-то е прочютъ съ свое-то *Кафе Мокка*. Нѣкогы е ималъ отъ 40 до 60 хил.

жители а сега само 2000 души. Стока вади на 2240000 фр. а кафе всичко вади на 500,000 фр. Причина-та, за коѣ-то той-зи градъ не испаднѣлъ, не напрѣдованіе-то на Адена, кой-то скоро расте отъ какъ сѣ го зели Англичяне-ты. Подиръ Моккѣ срѣщама Годайда гдѣ-то живѣе Паша-та, главно-то тържище за кафе-то, коѣ-то излазя на суммѣ до 5,000,000 фр. и народонаселение-то му се не умножило отъ 4,000 души стигнѣло не сега до 25,000. Третий-тъ търговскій градъ не Логенъ, около 15 — 16 часа на сѣверъ отъ Годайдѣ има 5,000 души население. А тръговина-та му се въскачува до 1 мил. фр. На западнѣ-тъ странѣ на море-то ще забѣлѣжимъ единъ малкъ островъ Мосуа — кой-то не отдѣленъ отъ земѣ-тъ сѣ единъ морскій рѣкавъ до 50 лакти ширѣкъ. Търговина-та на това мѣсто простира се до 6,000,000 фр. отъ кои-то половина-та не на пай-тъ на Англичѣ. Отъ другы-ти градища Абокъ, Раз-Али, Таджура, Албаду, Губутъ - Карабъ, Зейла и Дорбера; само послѣдний-тъ не нѣколко важень, зашто-то има добъръ портъ, и тръговинѣ доста широка само на панаиръ-тъ се събирѣтъ до 30 х. души и прави тръговинѣ до 14/м. фр.

Нѣ най важный-тъ градъ не Адень кого-то не привзела Индйиска-та Компания още на 1839 год. и не разнесла голѣми сумми за да го укрѣпи и украси. На 1839 год. население-то му не надминувахе 4.000 д. а сега има до 25,000 или до 36,000 и още бы се умножило население-то му ако имаше той-зи градъ доста водѣ, нѣ вода-та му не малко и не скѣпа. Портъ-тъ му приема всѣкъ годишнѣ мѣстни произведения на 30,000000 фр. Той-зи градъ не срѣдоточіе-то на Английска-тъ силѣ въ Чермно-то море; и безъ разрѣшеніе на Аденскій-тъ Султанъ (Английскій правитель) никого не пущѣтъ въ странѣ-тъ. Противъ Адена лежи и островъ Перимъ, кого-то не усвоила сега Англия, нѣ още не не почепѣла да го укрѣпява, зашто-то другы-ти дрѣжави сѣ протестовали противъ това незаконно усвоеніе

ОТЪ НАСТОЯТЕЛСТВО-ТО

на

БЛЪГАРСКИ-ТИ КНИЖИЦИ.

За ползѣ-тъ на Българскѣ-тъ Книжнинѣ, споредъ прѣдизвѣстия-та, поченѣ ся отъ начало-то на тѣхъ юдинѣ издание-то на повременно-то списание „Българскы Книжници“, и за да ся поддрѣжи това издание въ сѣщо-то врьмя поканихъ ся наши-ти учени Българи да спомогнатъ съ трудъ-тъ си съкой споредъ силѣ-тъ си. Нѣ длѣжни сме да кажемъ, че отъ странѣ-тъ на наши-ти учени твѣрдѣ малко съчувствие найде това издание, и главный-тъ редакторъ бѣ принуденъ да ся труди самъ си, нѣ съ всичкѣ-тъ си добръ воля, не може да посръшне задлѣжение-то, кою-то ю приела Книжнина-та прѣдъ народъ-тъ, и то отъ причинѣ на слабо здравие нѣгово, то отъ други обстоятелства Книжници-ты поченѣхъ да закѣснявѣтъ и да си публѣтъ редъ-тъ. За да може да ся прѣвари това упущение на редакторъ-тъ и да ся намѣстѣтъ Книжници-ти та да дойдѣтъ пакъ въ прѣвый-тъ си редъ, сиречь да ся допълни число-то имъ споредъ обѣщание-то до новъ юдинѣ 24 Книжници, за да поченѣтъ до юдинѣ по редовно да излизѣтъ, Настоятелство-то ся рѣши да напра-

ви още едно пожертвование; и за да не бы да ся пръ-
 кснетова полезно за Книжниня-тѣ нашия народно прѣд-
 приятиѣ, покани едною отъ наши-ти млади учени
 Блзари Г. И. Боюрова, кой-то ѣ отдавно извъстенъ
 въ нашия-тѣ Книжниня съ свои-ти списаниѣ, да поеме
 редакциѣ-тѣ заедно съ Г. Мутѣева, та съ взаимня-тѣ
 помощь не само да ся поддрѣжи нѣ и да ся разшири
 круъ-тѣ на наше-то издание, кою-то надѣямся подъ
 тѣхъ новѣ редакциѣ ще бѣде по честито и отъ сот-
 рудници и отъ читатели и спомоществователи. Кни-
 жици-ти ще ся издаватъ до край-тѣ на юдинѣ-тѣ
 споредъ сѣщѣ-тѣ програмѣ, кою-то ся слѣдовали и
 до сега а занатрѣдъ какви-то измѣненія ще послѣдо-
 ватъ има да ся обнародова въ прилично-то время.

При това Настоятелство-то не може да не си
 изрече съжалниѣ-то за невъзможность-тѣ му да из-
 вѣсти до сега споредъ обѣщаниѣ-то си състояниѣ-то
 на Блзарскѣ-тѣ Книжниня, имена-та на спомощество-
 ватели-ти ѣ и тѣхно-то спомоществование. Причина-
 та на тѣхъ невъзможность станѣ отъ външни-ти нас-
 тоятели на Бл. Кн., кои-то, като извадимъ твърдѣ
 малко отъ тѣхъ, съвсѣмъ замлъчяхъ на прилашениѣ-
 то на Главно-то Настоятелство, за да испроводятъ
 имена-та на спомоществователи-ти и тѣхно-то спомо-
 ществование. Това обѣщаниѣ трѣбува да ся исплзни,
 и особно сега, когато приближава промѣняваніѣ-то на
 Главно-то Настоятелство. Настоятелство-то оста-
 ва съсъ надѣжбѣ, че външни-ти настоятелства, като
 видятъ, какъ става сега нужда за да извѣстятъ съ-
 стояниѣ-то на Блзарскѣ-тѣ Книжниня, и имена-та

III

на спомоществователи-ти, ще ся постараѣтъ да изпълнятъ прилашениѣ-то на главно-то настоятелство, толкози пѣти повторено.

Цариградъ 1858. Октомб. 18.

Настоятели-ти на Бл. Кн.

К. Мариновичъ

К. Славчевичъ

Ползовамы ся съ той-зи случай и мы да поблагодаримъ Настоятелство-то за радпникъ-то и дълителни-ти мѣри, кои-то приѣма за да улесни издание-то, и неупущаamy случай-тъ да принесемъ още и нашиѣ-тъ благодарность къмъ оныѣ лица, кои-то съ свои-ти трудове почетохъ и украсихъ наше-то издание, отъ кои-то беспрѣкословно прѣво-то мѣсто заематъ статьи-ти отъ Българскѣ-тъ Историкъ написани отъ Г. Спиридона Палаузова, най добро-то украшение на наши-ти Книжници, не съпомалѣкъ интересъ привлѣкохъ всеобщо-то внимание и основателни-ти статьи на Г. Кръстовича, кой-то и до сега не прѣстава да ся труди за наше-то издание, и за да зарадвамы наши-ти читатели, бръзамы да имъ извѣстимъ, че отъ слѣдующѣ-тъ Книжницѣ ще почене редъ на нови любопитны статьи отъ Г. Кръстовича за Българско-то правописание за кои-то принасямы му душевнѣ благодарность

Уред.